НОХЧ-ГІАЛГІАЙЧЕН ЮРТА БОАХАМА КЪАХЬЕГАМХОЙ БОККХА ТОЛАМ

Массо а мехкий пролетараш, вІашагІкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«С В Е Т») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувла 1923 шера дена ● ЕРА, 20 октябрь, 1977 шу. ● № 126 (5793). ● Мах 2 кеп.

КПСС Нохч-ГІалгІай обком
новкъостага А. В. ВЛАСОВГА
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиум
новкъостага Х. Х. БОКОВГА
Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совет
новкъостага М. А. КЕРИМОВГА

Пачхьалкхенга ялат, коартолаш, сом, харбаз-пастай культураш йохкара тІайнца хиина социалистически декхараш толаме кхоачашдарца дег тІера дакъала бувц аз колхозхой, совхозий болхлой, юрта боахама специалисташ, заготовительни организацей, промышленнии транспортнии предприятей коллективаш, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органий болхлой, Нохч-ГІалгІай АССР берригa къахьегамхой.

Республика къахьегамхой Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара баха ма-боаггІара какъабахар, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеча керда толамаш дахар лов сона.

Л. БРЕЖНЕВ.

1977 шу 18 сентябрь.

Юрта боахама болхлой! Лакхъе юртбоахама производства эффективность! Пайда дикагІа эца латтах, техниках, удобренеех, берригача материальни ресурсех!

(Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга дa КПСС ЦК ТІахьехамаш).

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ
КПСС ЦК ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРАГА,
СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА ПРЕДСЕДАТЕЛГА
новкъостага Леонид Ильич БРЕЖНЕВГА

Веза Леонид Ильич! Нохч-ГІалгІайчен юрта боахаме къахьегараша гІад а баха дІахойт Хьога, КПСС XXV съезда исторически решенеш кхоачашъеш, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара даха ма-доаггІара какъадахара тІехьа яхье а яьнна республика колхозашен совхозашен пачхьалкхенга ялат доxкара тІайца хиина социалистически декхараш кхоачашдальга. 16 октябрь тІакхоачаш ялаташ дІачуийдеча пункташка кхьачад 153 эзар тонн ялат, е планах 8 эзар тонн дукхагІа ,кхоачашъяй сортовой хьажкІашн дутен доxкара планаш. Мел эша фу Іалашдаьд. Пачхьалкхенга ялат дІахо а доккаш да.

Иштта кхоачашъяй коартолаш, сом, харбаз-пастай культураш йохкара шера планаш. Гаргтача хана кхоачашъергья бьацадаараш, шекара свекла, тхьамка доxкара планаш социалистически декхараш.

Республика партийни, советски, юртбоахама органаша, СССР керда Конституци тІаэцаро юрташка къахьегача нахьа айдаьча къахьегамеи политически хьинарах пайда а эцаш, низаш тІадерзаду тІехьара культураш чуэцара ,гурахьа ялаташ дІадера, зиба латта ахара, хьайбашка лертІа Іа даккхийтара кийчо яра.

Республико ухх карарча хана кхоачашъяй пачхьалкхенга фуаш тхан доxкара шера планаш, хІаьта шу чакхдоалаш шура, фуаш, тха кийчдара 1978 шера плана боарамга кхоачаргья.

Нохч-ГІалгІай АССР юрта боахаме къахьегараша КПСС ЦК-нен веза Леонид Ильич Хьонех тешам ду питилетка шоллагІча шера тІайнца социалистически декхараш толаме кхоачашдара деррига низаш тІадохийтаргхиларах.

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМ	НГІАССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ	НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

ТХА ИНТЕРВЬЮ

АЙДЕННАЧА ХЬИНАРЦА

Пачхьалкхенга юрта боахама продукташ йохкара социалистически декхараш хана хьалха кхоачашдарах КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Л. И. Брежнева дайтича дІайхача моарщало кхы а чІоагІагІа айдаьд республикерча къахьегамхой творчески а къахьегама а хьинар. Цуьнга дувзаденна редакце болхлочо массехк хаттара чоа далар дийхар Нохч - ГІалгІай АССР юрта боахама министра хьалхарча заместителга нов. У. М. Лыановга.

ХАТТАР. МалагІаш дар, Шоана хетачох, из къахьегамо котало иккхайта кертера гІуллакхаш?

ЖОП. Хьалхарча дакъе ала делаш да, уж толамаш дайла ха массаьара ир сеньа йоацар къастта ха хиннарга: къадале, Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача юбилейга дикача хьоккамашца бахара шу доалдушехь доккхий социалистически декхараш тІайцад, берригача ай мехка а санна, Нохч - ГІалгІайчен къахьегамхоша.

[illegible]

...ар айденнача хана, хьоттаден ха, хІаре болхло шай моттиге дикагІа къахьега тІертам хиннарга.

ХАТТАР. МалагІа районаши хьалха боахама доалъош да карагІдьяннача толамашца дукхагІа дакъа лоацараш?

ЖОП. Дукхача районашен коллективашен дикад лоархІаме дола толамаш. Социалистически яхье хьалха латтарех я Шалински, Ачхой - Мартановски, Гудермесски, Надтеречни, Урус - Мартановски, Наурски, кхыйола районаш. ...

ХІаьта, тІехьа кхача культураш чуяхача хана а, [illegible] ... Республика боахамаша чуйбай 23 эзар гектар сенгІа хьашиІаш, е чуэца езарех 67 процент сенгІа. Дуга чуйбад 6392 гектара тІера, 22,5 эзар тонн ялат а доалаш, чуэш дІоаш дикар да 1100 гектар.

[illegible]

Интервью яйккар З. ДАУРБЕКОВ.

БОККХА КХАЪ КХЬАЧАБ

Селхан, 19 октябре Грозне КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Леонид Ильич Брежнева республика къахьегамхой пачхьалкхенга ялат, коартолаш, сомаш, харбаз-пастай культураш йохкара социалистически декхараш кхоачашдарца дакъала бувцаш письмо дайтара хетаь республикански митинг хилар.

Митинг хьайийллар Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова.

Дош лу КПСС обкома хьалхарча секретара А. В. Власовна.

Республика берригача къахьегамхой цІерагІа нов. Власова везача Леонид Ильич Брежневна дег тІера дІайха баркал аьлар. КПСС XXV съезда решенеш практически кхоачашъеча республика къахьегамхоша юкъедихьача дакъа селла боккха мах барах, дІайха моаршал дайтарахи кхы а доккхагІа толамаш дахар лош хиларахи.

Митинге хиннараша КПСС Центральни Комитета тешам белар КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленума, СССР Лакхехьарча Совета сесси исторически решенеша дегаш айдаь бола Нохч - ГІалгІайчен коммунистаи, берригa къахьегамхой хьамсарча Советски Союза Коммунистически партена гонахьа кхы а айхагІа кхоталургхиларах, шоай хьинар, кхехкаш бола къахьегам Сийлахь-боккхача Октябра даха ма-доаггІара какъадахара, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра дІалургхиларах.

Митинге къамаьлаш дир: КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретара А. Д. Кагерманова, «Консерплодоовощ» объединене парткома секретара В. С. Головченкос, «40 лет Октября» яхача совхоза хьажкІаш лелаеча бригадира Ю. Гелисханова, КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара А. А. Чайкина, «Атагинский» совхоза звеньевойс Ш. Х. Гайтамирова, Сунженски района «Победа» колхоза председатела И. Т. Чеботарева, халкъа депутатий Наурски райисполкома председатела Б. К. Чагаева, КПСС Заводской райкома хьалхарча секретара А. И. Бабикова.

Митинге даакъа лаьцараша тІайцар КПСС ЦК Генеральни секретарага, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателга новкъостага Леонид Ильич Брежневга дахьийта письмок Нохч - ГІалгІайчен берригача къахьегамхошка дола Кхайкарали.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙЧЕН БЕРРИГАЧА КЪАХЬЕГАМХОШКА ДАЬ
К Х А Й К А Р А Л

Деза новкъостий!

[illegible]

Республика латта лeладерий сийнни гІуленц да иттлагІча питилетке тІайнца социалистически декхараш — хІара шера хІара гектара тІера 23 центнерал кІезигагІа доацаш ялат хьувкъадалга 550 эзар тоннел кІезигагІа доацаш доаккхитга — кхоачашдалга.

[illegible]

Деза новкъостий! Массеха да дакъа советски халкъо, берригача прогрессивни адамаша торжественно белгалдергда Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизар. Сийдола юбилей кердача къахьегама толамашца белгалйоаккхаргья вай. ДоатгІаш дола дакъа юкъехьоргда вай КПСС XXV съезда исторически решенаш кхачаро кхоачашъеча.

ДЕГАШ УРАУВТТАДУ ПАРТЕ ДЕШАШ

[illegible]

— ХОАСТАМ ХИЛБА ИТТЛАГІЧА ПЯТИЛЕТКА ПЛАНАШ ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯР ДУХЬА ДЕЛАЕЧА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬЕ ДОККХИЙ ТОЛАМАШ ДАЬХАЧА ПРОИЗВОДСТВЕ ХЬАЛХА ЛАТТАРАШТА!

— ДАЬКЪАЛА ХИЛДА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕН СОВЕТСКИ ХАЛКЪЕН ХОАРГІОАЦА ЦХЬОАГІОН — СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕМОКРАТИ ДІАХО ТОАЕРГЙОЛА НИЗ ДУХЬУБЛА ХЬАСТ. КОММУНИЗМ БОКЪОНЦА КОТЪЯРГХИЛАРА БОЛА ТЕШАМ!

Советски Социалистически Республикай Союзе [illegible] ... Октябра 60 шу дизарга даьча тІахьехамашка хьахкхайкаду:

— ДАЬКЪАЛА ХИЛДА СССР ВЕЖАРАШХА ДОЛА ДОТТАГІАЛИ ЛОРЗАГІА ЯРГІОАЦА ЦХЬОАГІОИ — ОКТЯБРА, КПСС ЛЕНИНСКИ КЪАМИЯ ПОЛИТИКАНА КАРАГІДАЬННА СИЙЛАХЬ-ДОККХА ХІАМА.

Парте Центральни Комитето моаршала дІайха дешаш аьннад къахьегамхошка, Іилмахошка, литературан искусствах дешелашка, культура, торговле, халкъа образоване, укахцІено доараври физически культуран болхлошка, кагийча нахаген ,кхалнахаген — къахьегамхой ерригача отрядашка, [illegible]

Парте тІахьех:

— СОВЕТСКИ СОЮЗА КЪАХЬЕГАМХОЙ! КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕ ЮБИЛЕЙНИ 1977 ШЕРА ПЛАН ТОЛАМЕ КХОАЧАШЪЯР ДУХЬА. ТІАГІЕРТЕ ВІАШТІЕХЬДАККХА ХЬАЖА КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ, ПРОИЗВОДСТВА ЭФФЕКТИВНОСТЬ, БАЛХА ДИКАЛ ЛАКХЪЕЛГА!

Советски общественни кулгалдух шестам телен хи, цун политически система, пачхьалкхенни общественни организацейи дог да Советски Союза Коммунистически парти. Халкъа духьа яхаш халкъа гІулакх деш я из. Цудухьа советски наха дега тоам а хулаш тІеац тІахьехам тІера е деаш:

— ДАЬКЪАЛА ХИЛЛА СОВЕТСКИ СОЮЗА ЛЕНИНСКИ КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТИ — ОКТЯБРЬСКИ РЕВОЛЮЦИ ДІАЙОЛАЯЬРИ КОТАЛОНЦА ЧАКХЪЯЬККХАРИ, КОММУНИЗМАНА ТІЕХЬАРЧА КЪОВСАМЕРА БОЛХЛОЙ КЛАССА, ДЕРРИГАЧА СОВЕТСКИ ХАЛКЪЙ АВАНГАРД!

БІАЬШ ШЕРАШКА ЯХИЯЛА ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ЛЕНИНА — ОКТЯБРЬСКИ РЕВОЛЮЦЕ ВАЬЧА, КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТИН ДУХЕН ТІА ЭГЗАРА ХЬАЛХА [illegible] СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ПАЧХЬАЛКХЕН ХЬАЬЧИНИ КУЛГАЛДАЬЧУИНИ ГІУЛАКХ!

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

БЕЛГАЛДАЬХАР БОЛХ ТОАБАРА НАЬКЪАШ

Вознесенскера газ чакхйоаха завод МагІалбике хьошагІча предприятеех я. ХІьта а социалистически яхье хьалхалаттарашца хьайоагІа цун коллектив. Шерагара шерага тІеххоачашъю газ чакхйоахвраша планаш, тІайнйа социалистически декхараш. Дика да завода балха хьокхамаш укх шера а. ТІеххоачашъяьй завода нийс бетта продукци арахецара а из мамхвалъяккхара я план, планал совгІа пачхаьалкхенна дІаеннай 300 эзар тигга сома маьха продукци. Кхоачашдаьд пайда баккхара, рентабельноста декхараш.

ХІаьта а карагІдаьнначун критически лоархІам белга, балхацара кхоачамбоацарши гучадоахилга, уж сихагІа дІадахара наькъаш белгалдоахилга, коллектива балха а вахара а эрригача оагІонашта ду партийни кулгал тоалелга — керттера чулоацам болаш чакхъяьлар заводерча коммунистий отчетно-хоржамий собрани.

— Ерригача завода балха керттерчарех я тха комбинировании установка. Укх шера диаза завода цехаштеи участкаштеи юкъе яьржача социалистически яхье хьалхарча моттигашка хиннай тха установка коллектив. Ханал хьалха кхоачашдаьд оаха керда Конституци тІаэцара СССР Лаккхерча Совета сесси вІашагІкхийттача ден сийна тІайнйа, хинна социалистически декхараш, октябрь бетта планал совгІа эзараш тоннаш газах даьккха бензин а луш. Уж хьокхамаш кхы а дикагІа хила йиш яр, — белгалдаьккхар коммуниста комбинировании установка йоккхагІволча оператора С. Д. Бамбатова, — тха балха юкъе цІенхаштта кхоачамбоацараш децаре. Транспорто лерттІа болх ца бар бахьан долаш каст-каста нийсалу болхлой балха хьа ца боалабеш моттигаш, дукхаьза нийсалу пар ца тоъаш, из боаккхача ике ях цаІ болх ца беш хул. Шелъеннача тІехьагІа мара болабеннабац заводе уж товде а Іена кийчде а. Цу деррига новкъарле ю болх дІахо тоабара.

Компрессории установкай слесара П. П. Попова дийцар кхерамалеи техника Іалашъеча дукха кхоачамбоацараш хиларах, дІаьнига механизаци ца хилара, йолчох а бизза пайда ца эцаш хиларах. МоллагІа а эшаш йола агрегат хьайийхача, из хьа ца кхоачаш, болхлой зехьа ха йоаеш багІа безаш хиларах.

— Из дерригІа дІадаьлча, боатІаш бола лоархІам баьбан Іана кийчо ена хана соахка хиначча кхоачамбоацарий, — аьлар цо. — ХІанз а чакхъяьннац из кийчо. Тхона хІара дийнахьа шура йоагІа. КІирагІа цкъа нийсъелча а ОРС-о совгІат далар санна лоархІ оаха. Цу дешца лерттІа йоакхо йича бакъахьа дар торговле болхлоша а завода кулгалхоша а.

Геттара лоархІаме дош дар товарий-бедала цеха механика В. П. Пузенкос айдар. Цо аьлар:

— ХІара собрание доккхий а дика а соцамаш тІайиду вай. ТІайнйа соцамаш дизза кхоачашделга, уж кхоачашдара эша хьалаш вІаштІехьдоахилга, наха эггара хьаштдар фуд хар, царна Іаткъар, цар лазар довзар, дайзачул тІехьагІа из дІадаккхара доагІар дар партийни организаце керттера декхар да. ЛерттІа къахьегам вІаштІехьа ца баккхар бахьан долаш дукха ха йоаю вай. ХІара сага а эррига общества а керттера тамз-м ха ма-йий! Техника тоаеча эша хІамаш е езаш моттиг нийсъелча эггара хьалха механик хьожаву. Механика гІулехкаш-м цул дукха а лоархІамегІа ма-дий...

Собрание белгал ма-даккхара, дукха кхоачамбоацараш да коллективе социалистически яхь вІашагІйоллача а. Беррига болх бераш юкъеззабац цу лоархІамеча тІулакха. Инженерийн техникийн хьаьар соудаккхара лаьрхІа яр «Завода дикагІволла инженер» яха цІа яккхара тІехьа дІайолаьь социалистически яхь. Цун итогаш хьац укх бІарчча шера.

Тахан кхоачам бац мичча тайпара планаш кхоачашъер. Укхаза кертера да цакаддаш балха эффективность лакхъелга. Из гІулакх дика латтац заводе. Укхаза белгалдаьккхача кхоачам ба алха цаІ — заводерча керттерча фондий цхьаи сомах хьабоала пайда 14 кепиг мара ца хилар. Бедала кхоачам ца хилар бахьан долаш бизза болх ца беш латт заводе дукха мак бола технологически оборудовани.

Коллектива болх белгала товбара йолаш йолча торонашта юкъе йоккха моттиг дІалоац къахьегама дисциплина чІоагІъяро, шийна тІадиъла гІулакх кхоачашдеча хІара болхлочун бехктоххам лакхбаро. Цу хьакъехьара хьокхамаш соахкарчул кІезиг-дукха дикагІа дале а сатийна Іе йиш йолаш дац гІулакх. ХІанз а дукха ба коллективе къахьегама дисциплина телхаераш, царна юкъе коммунисташ а болаш. Из вІалла а ла йиш йолаш хІама дац. ХІйна аьлча коммунисташа шоашкара дика хьокхам луш хиларах тийша да хІара болхлочун бехктоххам лакхбара, коллективера психологически хьалаш тоадара эша хьалаш хьаделга.

Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш белгалдаьхар собрание хьамаьлаш даьча комбинировании установка оператора Р. М. Студенкинас, хин Іалашон блока машиниста Т. С. Селезневас, товарий-бедала участка оператора Н. С. Майоровас, производственно-технически отдела инженера И. П. Шоринас, завода директора И. В. Максимова, кхыбараш.

Собрание дийца кхоачамбоацараш дІададара а партийни организаце болх дІахо белгала тоабара а наькъаш белгалдир тІайнйачо соцам тІо.

А. БАСИЕВ.

Чакхдоалаш латт Усть-Илимски ГЭС тІеххьарча пхийттагІча гидроагрегата тІара балхаш. Из дІайоладайтарча Ангарски каскада цхьаьнха цхьа электростанци болх бе йолалургья.

ГІирсаш деча коллективо толаме кхоачашду энергоблокаш болх бе йолалайтара Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна тІайнйа социалистически декхараш.

СУРТА ТІА: пхийттагІча агрегата гидротурбина тІара монтажни балхаш.

Э. БРЮХАНЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

КХЫ А ДОККХАГІА ДЕКХАРАШ ТІАИЙЦАД

Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача дениа дика хьокхамаш гойташ накъабахар духьа шерра социалистически яхь йоаржаь, хьайбай продукци алсамъяккха йиш хулийта эррига торонаш сарцагІъяьла къахьийта толамца кхоачашйир тха района фермай болхлоша пачхаьалкхенга хьайбай продукци йохкара кхаь квартала план. Иштта, дулх доккара — 110 процент, шура — 112 процент, фуэш — 103 процент, тха доккара — 125 процент кхоачашъяьй.

Из толам боаккхаш къастта доккха дакъа лаьцар «Восточный» совхоза хьайбаш леладераша. Масала, пачхаьалкхенга дулх доккара нийс бетта план — 222 процент, шура йоккара — 128 процент кхоачашъяьй цар. Цул совгІа нийс бетта пачхаьалкхенна дІаенна хьайбай продукци шера планагІа дІаяла эзачул дукхагІа а я. «Восточный» совхоза къахьегамхоша сатиа нийс бетта кхоачашъе карагІдаьлар пачхаьалкхенна дулхи шурси дІаяллара план «Белореченский» совхоза къахьегамхошта а.

Района дерригача боахамех цхьан «Комсомольский» совхоза мара магаиза пачхаьалкхенна шура дІаялара нийс бетта план кхоачашъе. Из кхоачамбоацар нийслелар шурий хьоания лоха хилар бахьан долаш.

Дикача хьокхамашца накъабоагІа Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача дениа нийс бетта хІара кхоабача Іаттагара 2587 килограмм шура яьккха «Восточный» совхоза доярка Мурадова Тома, 2661 килограмм шура яьккха «Терек» совхоза доярка Межидова Човка, 2467 килограмм яьккха «Дружба» совхоза доярка Ахмадова Малкан, хІара хьакхийна тІехьара 8,3 хурск хьакъоастаь «Гудермесский» совхоза хьакхарч лелаер Сурмай Марна, план 400 йолаш дийнахьен буса хІара Іаьса юкъера лаьрхІача 587 грамм дулх тІакхстийташ бола «Терек» совхоза Іаьсий леладераш Сайкулаева Ровзаи Шисаева Айманни, иштта дукха кхыбараш.

Іаи замалоаьа хьайбаш чусоцаккара тІатеІІа кийчо ена ба хІанз района фермай болхлой. ХІаьта юкъера ца къастийташ йоаккха продукци лох ца йолийташи хьайбаш Іаигара дахе эррига торонаш йолаш а ба уж. Иштта, укх шера планагІа Іалашъе эзаш хинначул йол — 4180 тонн, сенаж — 200 тонн дукхагІа кийчъяьй. Толамца кхоачашъяьй кхы тайпа докъараш Іалашдера планаш а.

Ха е торо йоацаш аьхки хьатІада йиш йоацаш дика доакъар фермашта хьатІаккхьаш, хьайбай помещенеш тоеш къахьег укх деношка района боахамий болхлоша. Хьайбай помещенеш дукхагІа йолча колхозашкеи совхозашкеи тоаяь яьннай.

Нийс бетта боача балха итог аьлча тІехьагІа вай кехка Керттера Закона — кердача Конституце хьинар айдаьча района хьайбаш леладераша кхы а доккхагІа социалистически декхараш тІайийцар укх деношка. Цар дош делар пачхаьалкхенна дулх дІадалара шера план 1 декабре кхоачашъе пачхаьалкхенна шера планал совгІа 400 тонн шура дІаелеи. ЛаьрхІар кхоачашдаран 1978 шера йоаккхараьйолча продукцена тешаме лард йоллараи тІаерзаь планаш уттаьяй, мероприятеш вІаштІехьъяьккхай хІара боахаме.

И. ЛЮТЕРОВ,
оарта боахама продукци кийчъяраи дикалта хьажараи йолча Гудермесски района пачхаьалкхии инспекце инспектор.

ОКТЯБРА ЮБИЛЕЯ СИЙНА

Укх юбилейни шера дулхи шурей ма-хуьла дукхагІа даккха гІерташ ба «Самашкинский» совхоза хьайбаш леладераш. Боахама доалахьа 2800 бежана 11 эзар хьаьхен я. Нийс бетта план 346 тонн йолча, пачхаьалкхенна 410 тонн дулх дІаденнад оаха. Иштта дІаеннай, нийс бетта планал совгІа 110 тонн йолаш, 1240 тонн шура а. Уж толамаш доахалу коллективо цхьа барт болаш къахьегарах.

Хьайбаш леладераштa юкъе шоай декхар дика кхоачашду скотникаша Махаев Мовлитеи юртсовета депутат волча Абдулвахабов Іазисеи. Цар Іунал деча хІара бежана 920 грамм дулх тІаххет, план 500 грамм йолча.

Октябра юбилея сийна йоаржаьча социалистически яхье хьалха латташ хьабоагІа доярка Ибрагимова Бекисти Амаева Іабидати. Шера план 1800 килограмм йолаш хІара Іаттагара 1900 килограмм гаргга шура яьккхай царех хІаране.

Хьакхарч леладераша юкъе белгальяккха йоагІа Пенкова Вера. ПланагІа 450 хурск йоагІача Верас кхоабача хьакхарчаша яьй 525 хурск, юкъера лаьрхІача дІаранегара 10 хурск йолаш. Цул дукха тІехьайнсаи Штефан Марии а. ХІаранегара 8 хурск йолаш, 511 хурск яьй цо лелаеча хьакхарчаша. ХІаьта цар кхоабача хІара хурска дийнахьен буса 210 грамм дулх тІаккет план 180 грамм йолча.

Доакъара рацион хьаьнагІа кургІйолча тайпара уттаю цар хьакхарчашта. Из укх тайпара я. Ишк—2 килограмм, кабачкаш — 4 килограмм, моша доакъар — 5—6 килограмм. Лоххаи доаждаду даьгІенашка. Цул совгІа хІара бежана 10 килограмм свеклаш лу.

Хьайбаш леладераша иштта деча Іунало торо лу шера план 1 ноябрга тІеххоачашъе. Цу денга планал совгІа 50 тонн йолаш, 500 тонн дулхи, планах 1400 тонн йоагІача, 1600 тонн шурен Даьхенна дІалургья.

Іай хьайбай продукци лохлургйоацаш шортта доакъар кийчдаьд оаха.

Иштта да совхоза коллективо даьха Октябра хьалхарча вахтера хьокхамаш.

М. МАРЗАБЕКОВ,
«Самашкинский» совхоза керттера зоотехник.

Иштта кхоачашду социалистически декхараш

ШИН ШЕРЕИ АХ ШЕРЕИ ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

СССР керда Конституци чІоагІа къоабалъяь тІайнйача Старогрозненски бурув тохара балхий управлене лаьттаи ченаш техкараш шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш ба Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача цІейна сийлеша накъабахара.

Итт бетта план ханал пхи ди хьалха кхоачаш а еш, планал совгІа 250 метр бурув тоха, къахьегама овсарле цхьа процент лакхъе, 200 эзар киловатт-сахьат электроэнергя кхое, планал совгІа бІаь эзар сом пайда бе социалистически декхараш тІайнйадар бурувдеттараш.

Кхо кІира ха мара йисаяц Октябра дена цІей хьатІакхача. Муиштта кхоачашду цар шоаш тІайнйа социалистически декхараш? ДІабахача нийс бетта даьхача къахьегама толамашца къаьтта хьахьокх уж толамца кхоачаши тІеххоачаши деш хилар. Бурув тохара нийс бетта план иттех ди ханал хьалха кхоачаш а еш, планагІа лаьрхІачул совгІа цар техар 495 метр бурув. Къахьегама овсарле лакхъяра задания 2,3 процент тІеххоачаш а еш, пун чотах техад заданел совгІа мел теха бурув.

Производства эффективности балха дикали лакхъяра даьхъе тІайнйа декхараш а дикка тІеххоачашдеш да. Нийс бетта бурувдеттараша кхоаьй 661 эзар киловатт-сахьат электроэнерги. Пачхаьалкхенна шера 400 эзар сом пайда бергбола керда техникеи технологеи производства юкъейоалаяра йола ворхІ мероприяти, НОТ-а ворхІ мероприяти, 15 организационно-технически мероприяти чакхъяьккха лаьрхІадар бурув тохара балхий управлене коллективо. Социалистически декхарий уж пункташ а тІеххоачашъеш я. Нийс бетта керда 18 бурувдеттар кийчо эзаш хиннача 20 кийчъяьь. ХІаьта 120 болхлочун квалификаци дикхье езаш хиначча лаккхъяьй 130 сага балха гоьзал. Бурув тохара сухал лакхъярах, химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоера чотах бурув тохарга дІабоза мах планагІа лаьрхІачул 2,3 процент лох а беш, пачхаьалкхенна 221 эзар сом пайда баьб, из хул тІайнйача социалистически декхарах лаьрхІачул шоаьа совгІа дукхагІа. ПланагІа лаьрхІачул 25 эзар сом пайда а беш. тІеххоачашдаьд цу даьккъера Октябра цІей сийна тІайнйа социалистически декхараш а.

Шера Іалашъе лаьрхІа межадаьтта запасаш хІанилехьа толамца Іалашъяь баьннаб управлене бурувдеттараш.

Уж къахьегама толамаш доахача диаза дакъа а лоацаш шоаш шера тІайнйа социалистически декхараш хІанилехьа толамца кхоачашдаьд управлене рационализатораша а. Шера пачхаьалкхенна 110 эзар сом пайда бергбола 40 рационализаторски предложени кийч а яь производствана юкъеяхьа лаьрхІадар цар. ДІабахача нийс бетта цар производствана юкъейихьача 48 рационализаторски предложене шера пачхаьалкхенна беш бола пайда 110 эзар сом да. Шоаш доаха къахьегама толамаш лаьттаи ченаш техкараша хетаду Октябра 60 шу дузача дезача цІейна.

Цу дезача ден сийна пятилетка хьалхарча шин шера заданиш укх юбилейни шера ворхІлагІча ноябрга кхачалехьа кхоачашъе декхараш тІайнйадар бурув тохара балхий управлене дукхахча бурувдеттача бригадаша. Уж декхараш толамца кхоачашдара «ХІара балха дениа — дикала Знак» яхача девизагІа шерра социалистически яхь йоаржайир цар. «Грознефть» объединене дикагІйола бурувдетта бригада, «Управлене дикагІйола бригада», «Буровойра дикагІйола смена», «Профессех дикагІвар», «ДикагІвола мастер-кхетамча» яха цІераш яхара тІагІертта къовсам лоаттабе болабелар уж. Социалистически яхь юкъе уж керда формаш кхувларех, яхьа кулгалдела цІенхаштта тоадарх ди тІехьа дикагІа хул бурувдеттараша доаха къахьегама толамаш.

Иштта къахьегача бурувдеттача ворхІ бригадас Октябра 60 шу дузача цІей сийна пятилетка хьалхарча шин шера заданиш кхоачашъе аьнна тІайнйа декхараш толамца кхоачаши тІеххоачаши дерах рапорт деннад хІанилехьа. Пятилетка шин шереи ах шереи заданиш толамца кхоачаш а яь тІаьдагІача шера июль бетта календарагІа бурув тохаш я буровой начальникаш Шулкин Георгий Александровичи Мехелов Борис Александровичи керте латта шин бригада. Пятилетка хьалхарча шин шера заданиш дикка тІеххоачашъяьй буровой начальникаш Баскаков Иван Федоровича, Шулкин Иван Макарович, Ковалев Кирилл Михайлович, Куприянов Анатолий Михайлович керте латтача буровой коллективаша а.

Б. КОСТОЕВ.

ТІайнйа декхар — 2300 кг. шура

Хьалха хІанз йола «Предгорный» совхоз «Шалинский» совхоза отделени яр. 20 шу хьалха дена цу боахаме доярка йолаш хьайоагІа Дотоева Тамара. Хала дар хьалхагІа — фермера деррига балхаш кулгашца де дезар. ХІанз халагІа дола балхаш механизмаша лу.

Балхаца хьакхашта кхайлехьа цхьаьша халонеш дукхьадъуттар Тамарйна, бакъда эшшача гІо де кийча бер новкъостий, тІехь-тІехьагІа соайолаш хьаера балха гоазал опыт. ХІанз из дикагІбарах цаІ я коллективе.

Тамаре доал дени 25 етт ба. Дика толамаш доах во укх 10-ча пятилетка шоллагІча шера а — дийнахьен буса хІара Іаттагара 8 килограмм шура йоаккх.

А. АХМАТОВ.

═══ ФОТОРЕПОРТАЖ ═══

АЧАЛКХЕ АРАХЕЦ «АЧАЛКХ»

Шера 11 миллиони 500 эзари шуша минеральни хий арахеца езаш я Ачалкхера завод. Бакъде, дІанаарча балха итогаша хьегойт из план тІеххоачашъергхилар.

Укх юбилейни шера хьалхарча нийс бетта завода коллективо арахийцад 9 миллиони 427 эзари совгІа шуша хий. Хий дукхагІа арахецарца цхьана заводе болхлоша дицдалийтац иттлагІа пятилетка — эффективностеи дикалеи пятилетка йолга. Цудухьа укх тІеххьарча хана заводо арахийца продукци во я аьнна юхаяйта е рекламаци яь моттиг нийсъеннац.

Вай мехка дукхача городашка, республикашка кхоеч «Ачалкх» яха минеральни хий. Масала, из дІаухийт Мангышлака мехкдаьттакошта, Свердловска, Горька машинашъераште, Кубане, Ростове, Туркменистане, Таджикистане, дукхача курортни городашка: Соче, Анапе, Геленджике, Новороссийске, кхычахьа. ХІанз заводо арахеца хий дІа мел кхаьчачера телеграммаш укийт Ачалкхе из кхы а дайтар дехаш.

Укх шера хьалхарча нийс бетта 557 эзар сома маьха дахьийта дезача заводо из дІадаьхийтад 567 эзар сома маьха. Иштта болх кхы лаьгІ ца болийташ къахьег завода коллективо укх бетта хьалхарча дехеде а.

Ший перспективе йолаш я Ачалкхера завод. Цига хІанз хьалъе лерІ цхьаькха а цхьа цех. Из хьалъяь яьлча шера кхы а ши миллион шуша дукхагІа арахецаргья.

Уж толамаш етта доахаш дац. Нах летт церна тІехьашка. Царех дикагІбераш малаш ба хоа завода коа хьалтеха доаллача Сийлен улга тІа хьежача. Цу тІа доахк Точиева Хаде, Эсмурзиева Тамаре, Синий Надеждай, Измайлов Іадаьн-Керама, Калина Надеждай, Чирикова Халима, кхы дукхачар суртеш. Социалистически яхье хьалхалаттараш ба уж. Укх деношка тха штате воаца фотокорреспондент Хакиев Султан хилар цу заводе.

Делхьа хана салаІа арабеннйа кхалнах (аьрдехьара аьттехьа) Эсмурзиева Тамара, Чаниева Роза, Цороева Мерем, Кортоева Люба, Эсмурзиева Роза, Кузьгова Райсхан, Эсмурзиева Азмани, Точиева Хади ба цо сурта тІа баьхераш. ШоллагІча сурта тІара Точиева Хади шушаш дІакъовлача машина тІа болх беш я.

Х. МАГОМЕДОВ.

ЦІЕЙНА ХЬАЛХАРЧА КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Іалаьмате доккхача къахьегамей политически хьинарца къахьег укх деношка вай республика промышленноста, гІишлонаш еча, транспорта, юрта боахама болхлоша.

ЧІоагІа деза тІоэдаьна тІайнйар цар КПСС ЦК Пленума соцамаш, ков. Л. И. Брежнева доклад, СССР керда Конституци тІаэцарах болхоам. Республикерча заводий, фабрикай, гІишлоний, транспорта, совхозий болхлой а колхозхой а шоай уйла тІаерзаь ба къахьегама кердача толамашкеи планаши социалистически декхараши тІеххоачашдарехеи Даьхе гІадайгара, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара баха ма-боагІара накъабахара.

«Старогрознефть» мехкдаьттеи гази йоаккхача управлене а «Красный молот» завода чоалладеча цеха а коллективаша дІаболабаь «Юбилейни вахта толаме чакхъяккха!» аьнна бола болам къоабалбир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома бюрос. Цу коллективаша шоашта хьалхашка доккхий социалистически декхараш оттадир Октябра 60 шу дизара сийна.

Хозяйствой хьалхарча из болам республика эррига предприятеи болхлоши инженерно-технически болхлоши.

Шерра социалистически яхь йоаржаярцеи йолаш мел йолча торонех дикагІа пайда эцаргда юкъедовлаьдарех вІаштІехьаьлар республика 1977 шера 9 бетта йола промышленни керттерча довкъой заданеш кхоачаш а тІеххоачаш е.

Республика промышленноста къахьегамхоша тІайнйа декхар дар Октябра 60 шу дуза ди тІаккхоачаш 10 бетта планал совгІа 11 миллион сома маьха тайп-тайпара продукци мекка аха, аьнна. ХІанз аьха итогаша хьалхьокх укх шера хьалхарча 9 бетта планал совгІа пачхаьалкхенга 17,3 миллион сома маьха продукци ехкаьа, из хул Октябра 60 шу дизара сийна тІайнйа декхар хІинзале дикка тІеххоачашдаь.

Республике кІезига ма цу декхарех дика доарлІаяь, цІейна хьалхара вахта толаме чакхйоаха промышленни коллективаш. Царна юкъе эггара хьалха белгалбаха беза пай кий доала мехкаьттахой. Юбилейни шера планал совгІа мехка 50 эзар тонн мехкдаьттеи 5 миллион кубометр гази пла аьнна дар цар дош. Бакъда, дІабахача 9 бетта цар мехка делар планал совгІа 116 эзар тонн мехкдаьтта, хІаьта газ — 20 миллион кубометр.

Мехкдаьтта моттигаш тохкараша хьинаре къахьегар баьан долаш болх бе йолалийтай дукха мехкдаьтта лу, хохехьарча тІоанашкара из хьальоза керда скважинаш.

Машинашъечеи металлах хІамашъечеи предприятей коллективаша юбилейни шера 1976 шерачул арахеца продукци 7,5 процент алсамъяккха аьнна дош деннадар. Соахка сиіачул 8 процент из дукхагІа а луш 9 бетта кхоачашдир из дош. Цу хьакъехьа белгалдаккха деза керда низаш юкъе а ца кхувлаш, йолча машинех, оборудованех дикагІа пайда эцарца, къахьегама овсарле дегІайоалаярца, кхыча гІулакхашца из толам баккхар.

ДІадахача шера укх ханага диллача продукци арахецадга 8 процент дегІадешад «Красный молот» заводо, «Электроприбор» яхача заводе — 7 процент, «Союзавтоматстрой», ВНИИО опытно-экспериментальни заводе — 11 процент, «Терек» объединене — 8 процент.

Цу гІулакхо хьакъта тешал ду иттлагІча пятилеткаш гІулакх дара юкъейоалае йиш йола дукха торонаш хІаро предприятие йолга.

Хозяйствой белгалдаккха дос доагІа, укх шера дІадахача хана тІехьаюсача предприятей боарам дикка лохбалар. ТІехьаюса предприятеш, участкаш, цехаш йоацаш болх бар хІара коллектива декхар хинна дІаэттад.

1977 шера август бетта планах лоархІайнзар республикера 10 предприяти — медицински инструменташ арахеца Гудермесски завод, «Терек» яха объединени, аьшкабетони изделеш ю Грозненски завод, гІишлонматериалий гІишлониндустреи Аргунски комбинат, Шелковской Грозненски механизированни хьуибоахамаш, кхыраш.

Ала дезаш да цу тІехьаюсача предприятеша шоай болх тоабара хІанз дукха мероприятеш кийчъяьлга. Царех боала пайда хІанзале гуш а ба.

9 бетта продукци йохкара план кхоачаш ца еш йисар «Автоспецоборудоване» опытно-экспериментальни завод. Бакъда из а хургьяцар тІехьаюсаш нагахьа санна дІаяхийтача продукцех доагІар пунка шой ханнахьа хьадайта дале.

Сентябрь бетта итогаша тахьокх тІехьабусараш боацаш болх бе йиш йолаш хІара коллектив хилар.

9 бетта продукци йохкара план кхоачаш ца еш йисар республика 4 предприяти — «Трансмаш», цементный, «Автоспецоборудоване» опытно-экспериментальни заводаш, кхига гІирс бу Грозненске фабрики. Бакъда, «Автоспецоборудоване» опытно-экспериментальни завод дІаяьккхача кхыча кхаь предприятеша сентябрь бетта дикка тоабьб болх, кІезигагІа хинна царга доалла декхар.

Масала, цементни заводо сентябрь бетта йола продукци йохкара план 140 процент кхоачашйир, хІаьта планал совгІа екха продукци 259 эзар сома маьха я. Иштта болх дІахо а бода, шу чакхдалале хьалха латтачарех дІаккетаргья из завод. Ховш ма-хиллара, эррига оборудовани а хьалаш а цхьатарра хиннадале а тІеххьарча хана заводо толамаш дахара бахьан да организационно-технически мероприятеш тоаяр, болхлоштеи инженерно-технически болхлоштеи шоай бехктоххам дикагІа бовзар, къахьегама гІулакхаш тоадар, машинехи оборудованехи бизза пайда эцига вІаштІехьдаккхар.

Цу тайпара хьалаш да кхыча предприятешка а. Юбилейни шу чакхдала дукха ха йисац. ХІара кулгалхочун, специалиста декхар да тІехьаюса цехаш, участкаш, бІарчча предприятеш ца хилийтара деррига дар. Планаш кхоачаш а тІеххоачаш а еча предприятешка хІанз а яхейнсай балха юкъейоалае йиш йола дукха пайдане торонаш. Масала, хьаьдар вай къахьегама овсарле дегІайоалаяр. ХІара бетта толамаш даккхуш дале а цу хьакъехьара 9 бетта план кхоачаш ца еш йисар республикера 22 предприяти, вешта аьлча хІара алхлагІа яр.

Фу хоал къахьегама овсарле дегІайоалаяра план кхоачеш ца ярах? Эттара хьалха цунах доал предприятес арахеца продукци кІезигагІа хилар, тІабоагІа пайда лохбалар.

ХІанз керттердар да продукци йохкара план кхоачашъярца цхьана цун дикал лакхъяр, ассортимент шера а еш, продукцега дІадодар кІезигагІа хилийтар, тІабоагІа пайда дукхагІа хилийтар, цхьан дешаца аьлча производства дерригача доакъошкара планаш кхоачеш а тІеххоачаш а яр.

БІаргашта гуш дикка тоабаьб шоай болх республика гІишлоний подрядни организацеша. 1977 шера хьалхарча нийс бетта гІишлон организацеша шоай низаца чакхдаьхад 144 миллион сома маьха балхаш, е план 101 процент кхоачашъяь хул из. ДІадахача шера цу ханаца нийсдича гІишлон-монтажни балхаш делга 5 процент дегІаденад.

Нийс бетта йола гІишлон-монтажни балхий план кхоачашъяьй Нохч-ГІалгІай гІишлон управлене, «Чечингушводстрой» гІишлон управлене, «Грознефтехимремонтстрой», «Чечингушсельстрой», «Чечингушводремстрой», «Чечингазстрой» тресташа, «Центроспецстрой» треста гІишлон управлене, «Союзмонтажгаз» треста № 8 йолча СМУ, «Кавэлектромонтаж» треста МУ, № 7 йолча треста МУС, кхычар. Планаш дикка тІеххоачашъяьй № 155 йолча ПМК гІишлон-монтажникаша, спецСМУ, гІишлон управлене № 11 йолча СМУ, «Жилгражданстрой» треста № 105 йолча ПМК, «Грознефтехимремонтстрой» № 3 йолча СРСУ-а, № 4 йолча РСУ-а, кхычара.

Даже а хІанз а йолаш я тІехьаюсарашца латта, шоашта йола гІишлон-монтажни балха заданеш кхоачаш ца ю гІишлоний подрядни организацей а. Масала, дІабахача нийс бетта 359 эзар сома маьха гІишлон-монтажни балхаш тІехьа дитар «Жилгражданстрой» треста № 5 йолча гІишлон-монтажни управлене, вешта аьлча, 25 процент. Цу тайпара хьалаш да план 18 процент кхоачаш а ца еш 274 эзар сома маьха болх чакх ца баьккхача цу треста чуйоагІача № 8 йолча СМУ латтараш а.

Геттара во лел балхаш Новогрозненски ТЭЦ гІишлон управлене. Укх шера дІаяхача хана цхьанна бетта план кхоачашъяьц цо. 898 эзар сома маьха болх чакх ца боаккхаш бисарех 48 процент тІехьайнсай из. Иштта во лел гІулакхаш «Севкавнефтегазстрой» объединенена чуйоагІача №№ 9, 11 йолча гІишлон управленешка, «Чечингушводстрой» гІишлон управлене №№ 8, 9 йолча ПМК-ашка.

Белгалдаххал кхоачамбоацараш да боахама хьисапе объекташ хьалъеча. Ховш ма-хиллара цу тайпара гІишлонаш хьалъелга дикка дегІадоагІаш да республике.

ХІанз а нийслу гІишлон организацешка дукхача объекташка материалаш а болхлой а дІа-юха бекъаш, деррига балхаш чакх а ца доажаш объекташ дІаекъилга, геттара мелашха хьалъю производственни а культурно-бытовой а объекташ гІишлонхой декхарийла бисаб яха чубаха цІенош дІаталара.

ГІишлонаш хьалъеча дукха балха ха зехьа йоаю, бизза пайда эцац механизмех, оборудованех, гІишлоний материалаш шой ханнахьа тІаэзийта во вІаштІехьдоаккх.

Кастта вай советски халкъо а дунен тІарча беррига прогрессивни наха а деззерга Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дуза ди.

ХІара коллектива сийлен декхар да цу дена къахьегама совгІаташца накъавахар.

СОВЕТСКИ ЗАКОНИЙ ГУМАНИЗМ

Парте XXV съезда КПСС ЦК Отчетни доклад ше еш Л. И. Брежнева белгалдаьккхад, парти хаддалза хьийжача дешаех цӀ «вай законодательство эргадаьккха тоадара, социалистически правопорядок чӀоагӀъяре доша» хилар.

Советски общество дӀахьажашкахьа мел ухача хана хаддаьнзе эргадоахаш тоаду законодательство, хьаю коммунизм хьалъяра практикага хьежжа йола правови нормаш.

Советски паччахьалкхено бокъонаш эргайоахаш тоаш дола гӀулакхаш чакхдоахаш хилара тешал ду СССР Лакхехьарча Совета Президиумо юбилейни шера — 1977 шера 8—15 февралe бокъонаш телхаярца къовсам лоаттабара деккъера дуккха указаш сонамаши тӀаьццаро.

Цу норматини акташка хьежжа РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо дикка хувцамаш тӀатохараши дайд уголовни, уголовно-процессуальни, исправительно-трудовой, административни законодательствани юкъе. Бокъонаш телхаерашца кийсагӀа бола йиш леламе лаьрхӀа да уж.

Лира таӀазар де доагӀа кхераме зуламаш леладеш болча нахан рецидивисташтен.

ӀалаьмАте лоархӀаме тӀатохараш да уголовни бехктокхам хувца, административни бехк бера зулам даь саг доалагӀа къахьегамхой коллективага в общественни организацега дӀавалара, дош новкъостий судага, хӀаьта кхенза барий I шерага кхаччалца суд е йоагӀаш дола зулам даьча наьха хьакъехьара дар — кхенза барий гӀулакхашта йолча комиссега дӀадалара наькъаца уголовни бехктокхам хувцен таӀазарех мукъбахоен йиш хилара хьакъхьа даьраш.

РСФСР УК-ана нештта юкъейихьай кхенза барашта кхаь шерага кхаччалца чувалла суд яра хьисапе таӀазар деш дола приговор тӀехьадоаккхаш йола 46—1 статья а.

Лакхе белгалдаьккхача кердача законашка йиш хулийт таӀазар тӀа ца оттадеши цу тӀа обществах дӀа ца къовстабеши тоабе тарлуча нахе цаьна бокъона эзваши тоъал эффективни воздействи е.

Цу тайпара, це хоаш харцахьа баьккхача, массаза а зуламаш леладеш боацача нахага йиш хул чубиккa судамаш йича дӀаккхетанза баргбоаьйна дикагӀчарна шӀолла аьттехьа боацача обществе члешашта деш юкъе хилaнза баргбоацача хьала кӀалхарбоала, хӀаьта цар гаргарча наьха а безац цхьан юккъа даьл, маьрах, вешех, воӀах баьнна лела.

Бехктокхам дӀахо баьйбара новкъостал де дезаш и къахьегилга деккхар даь тӀа а дожадеш условно ха тохарен условно мукъалаьккхарен хьашъехьара нормаш.

Цу положене шерью зуламашца уголовно-правови къовсам лоаттабара торо. Цу тайпара институт хьахила йиш яцар хьабе болх боацаш нах хулгӀе фуд ца хоаш йолча социалистически строй хьалашка мара.

Капиталистически мехкашка йиш яц зулам даьча наха, уж обществана пайдана къахьега оттабеш, воздействи е.

Белгалдаьккха доагӀа, суд яьча, къахьегашта деккхар даьтӀа а дожадеш, условно ха тохарен условно мукъалаьккхарен институташ уголовни санна, иштта исправительно-трудовой а законодательстве хьадагадоххарагӀа юкъейоалаль ца хилар, йӀаьххача хана социальни эксперимент а еш дегӀандай уж.

Тоалучаьхьа баьнначa судамаш хьрашта лаьрхӀача колонешта-поселенешта кийсса хьалъй керда тайпа колонеш-поселенеш. Судо яьча приговорагӀа цига укийт дагадоацаш зулам дарах судемаш я нах.

Массаза а кхар мо, уж 5 шерага кхаччалца чубахка судамаш яьча наха лаьрхӀа я, цхьабакъда шиъ решени бакъ а ма дӀаоттаеча хана суда бокъо я, даьча зулама хьисапаеги обществана болча пуи кхерама боккхалеи, бехкечунта шийга а деша хьуча бахьаьнашка а хьежжа, дагадоакаш зулам даь болча наха 5 шерагара 10 шерага кхаччалца чубакхa теха ха а колонешка-поселенешка йоаккхилга оттале.

Лаьца воалаш ха ниххера хьисапе таӀазар тахкара норидоки условеши эргаьхьа тоаярa кодексана юкъейихьай хӀаране къаьстта шоай тайпарча хьалаьшца дувзадена лаьца воалийча моттигашкара цхьан юкъа, 7 денкен байсаннеи, кхычахье дӀаваха (5 денаьк бийсала тӀех йоаца наькъа лелаш йоаккха ха йоацаш). Иштта йоах исправительно-трудовой законодательства Лардий 24—1 статьяс.

Цу тайпара дӀа-юха беха кутъа лен судамаш а яь тоькъарча режима ИТК-ашка, шашка а тайпарча колонешка-поселенешке, воспитательно-трудовой колонешка чубоахкарашта мара.

ХӀака иштта оттадаьд, лийца а боаххаш, хононе общеобразовательни школе деша ухаш бола боккхагӀбараш экзаменаш дӀалуча юкъагӀа балхах мукъабовлийтилген а, юкъа мах боаш кхача телген.

Цхьан шерал тӀех ха тоха йоагӀаш дола зуламаш даьрашкара дӀанйкххача, лаьца воалдаш ияхда ха тохац. Масала, нагахьа санна Закона санкце шерага кхаччалца чувоалаш инкха ха тоха йоагӀа яхе, чувоалаш инкха ха тоха йиш ца цхьа нагтахье йолча моттигаш ха мара.

Лакхе дийцача тайпара бехктокхам цхьадолча даьхье байбора зьнна зулам дарах бехктокхаме ца озаш эктап зуламхо.

Кердача нормаша йиш хулийт общественностацара судийн бокъонаш лоравеча кхыча органийн бувзамаш шерде, бокъонаш ца телхайтара беча балха из юкъеоза, цу деъзай судопроизводствана дикъе цунга дакъалацийта, харцахье баьннарашта кхетам бала, зуламашца къовсам лоаттабара партен правительствав хьаллашка оттадаь деккхараш толаме кхоачашде.

Р. БАТХИЕВ,
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Суда председатела заместитель, юридически Ӏилмай кандидат.

БЕЛОРУССКИ ССР. Шу доладалча деиз Мозырски нехдаьтта чакхдоахача заводо планал совгӀа маьдали хьакхай 2 миллион сома маьха продукци. Предприяте арахецача дезаьни доагорa вачталхакхои даьала Знак ейиай. Лакхера категоре аттестаци яле оттадьй кхы а ши продукци — бутаци изобутали. Къаьстта чӀоагӀа хьнжар айдаь болх беш ба завода шоллагӀа ергӀа хьалгьеш бола «Мозырьнефтехимстрой» № 6 йолча треста гӀишлоенхой. Цар лаьрхӀад 7 ноябрга мехка эттара йоаккхагӀа йола битум еш йола технологически установка болх бе йолалийта.

СУРТА ТӀА: шера 500 эзар тонна битум арахецаш хургйолча технологически установкаве монтаж еча.

В. МЕЖЕВИЧА сурт.

ТАСС фотохроника.

Грозне а вай республикерча кхыча моттигашка а бахача наьха шу диазе хургдаьр цу тӀа йоагӀача бесса хьаьнь маькх е бужкаш ца хилча. Из дика кхетадеш ба № 2 йолча Грознерча маьккъерча завода болхлой.

Октябра 60 шу дизара сийне хьржача социалистически яхье дакъе а лоецаш толамаш даьхад заводо дӀабахача нийс бетта. Масала, маькх а хьоарах а кхийола хӀамаш а арахецара план 103,2 процент кхоачашъяьй, хӀаьта оптови маьха план 105,6 процент. Цул совгӀа 5 процент алсамъяьккхай къахьегама оасаре.

Кхоадаьд кха тоин хьоар. Из де кхачак промышленноста болхлой Деппа цар денна совгӀат. Мал беча организацеца кийча продукци дӀаяхьийтара нийс бетта задани. 24 сентябре кхоачашъярах рапорт делар заводе коллективо. Планал совгӀа цар дӀаяхьийта продукци 181 эзар сома маьха яр.

Заводе цӀи хеза болхлой дукха ба. Царех ба мерза булкаш еш йола Юсупова Яха, Ӏаькъешта дьатта хьерхаш йола Торшхоева Хьаммат, мастер Мироненко Зинаида, производства заведующи Путилина Мария Максимовна, машинистка Матонаева Хабир, кхыбараш.

Цар массане уйла цаӀ я: Сийлахь-боккхача Октябра шӀейна дикача совгӀаташца накъабахар, юбилейна шера планаши социалистически деккхараши кхоачашдар.

Дукха хо йоацаш завода беррига болхлой шӀашагӀ а кхийтта юцеш бар СССР керда Конституци, из тӀаийцача СССР Лакхехьарча Совета аргӀаш йоацача сесси ноа. Л. И. Брежнева яь доклад.

Цига къамеь даьча завода болхлочо Дадаева Совдата йоахар:

— ХӀара ди массаза доал тоалуш да советски наьха вахар. Цунга хьежжа цар хьерд кхача. Вай республикерча наьха хьашташ кхоачашдеча предприяте — маьхк еча заводе се болх беш хиларах чӀоагӀа доккхал ду аз.

Х. ГАЛАЕВ.

СУРТА ТӀА: завода дикагӀа йола болхло Дадаева Совдат.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХАОТТАМИ ГУРАХЬА ДӀАДИЙНА ЯЛАТАШИ

Ший йиззача бокъонашка республике кхашка кхаьчай гуйре. Дукха халонаш хьалхашка оттаьй по кхашка балхаш дерашта. Керттерча даькъе из дувзадена дя хиоттама гӀулакхаща. ДӀайха а дийкха а лаьттача денощта меттел, кхедз йоачава денош эттад. Укх хана йаггахьа мара ца хула тӀаьда лоа делха доладелар Нохч-ГӀалгӀайчеве.

Октябрь бетта хьалхарча деношка доагӀа делхаро дикка тӀоадал елар лаьттана. Цо дика торонаш хилийтар гурахьа дув ялаташ дӀадер дикача хьалапка даккха, уж дикагӀа тӀадалийта. Республике дукхагӀа йолча районашка 12-нагера 21 миллиметрга кхоачаш тӀунал Ӏайра, лоамаш районашка 40 миллиметрага дӀаккхьчар из. Проценташка дилача нормах хила езачул 20—75 процент дукхагӀа хилар из. хӀаьта лоаман районашка декадах бола тӀунал Ӏара бовраш шозза-кхозза тӀехбаьлар.

10 октябрь а юкъелоацаш, укх бетта хьалхарча 15 дийнахьа гурахьа чуваш дола ялаташ дӀадера бола хаоттам геттара дика бар.

Массанахьара лаьттан лакхера тӀоанаш шортта тӀуваа шоацца йолаш дар. Оххаш долча лаьттанна 20—30 миллиметр совлен тӀунал яр. Ялаташ тӀадалийтара геттара эша гӀулакх дӀ яз. ШоаллагӀа октябра тӀаккхачале дӀадийна гурахьа дуваш дола ялаташ цу 10—11 дийнахьа лаьттагӀара хьалкъедар. ХӀаьта цул тӀехьагӀа лаьттагӀа даха ялата фийгаш даьтӀа хьалдала кийча да. Кхаш леладерашта ха деза гурахьа дувш дола ялаташ дӀадера дикагӀа йола ха чаккйоалаш лаьтнага, 10—12 октябре кӀезигдукха шелал оттаро тӀа ца доалийташ юхатехар гурахьа дийна ялат. Цу деношка 3—5 градус мара йӀовхал яцар. Цул тӀехьагӀа массеха дийнахьа 11—13 градус йӀовхал йолаш ха эттар.

Гуйре... Из вайна гуш я тӀадаьннача гурахьа дӀадийнача баьццарча ялаташца. ӀажагӀденнача гӀенашца, дийлхача лайца, гӀа Ӏоежа латтача гаьнашца. Мел дукха бесаш хул цар?! Ӏа тӀаккхоачаш шоай лаьттана лакхера дегӀ къайладаккха гӀерташ хийчо е гӀерт уж. Цар а новкъостал ду лаьттанцара тӀунал дӀа ца яийтара. Гаьнаш тӀара гӀа дукхагӀа Ӏо мел дож кӀезигагӀа соц цар тӀа лоа, гаьнаш каг дӀа душ юс. Иштта Ӏодожа ца кхийнача гӀано шийцара кхачак хӀамаш дӀател, дегӀайоагӀача гаьна. Эттара гӀехьа гӀана цӀог долча гуллу цун еррига кхеткаш. Мух баьлча, е йоачак хилча Ӏодож гӀа, ший тайпара гуйрен эшаш вайна бӀерга дейтаьш.

Л. ТОЛСТОКОРЕНКО,
инженер-агрометеоролог.

Асфальта тӀа Ӏоежа маькх

ХИННАР

Шаьрача маькъа тӀа гӀолла Грозне кхоачаш леттар тхо тӀадегӀа автобус. Автобуса норагӀа ерашьакаш дегӀа тхо тӀехлелх заправочни станцега. Машина йоаьча автостанцица хьаьлхечале цхьан гӀулокха автобус сецача метте цу тӀа хьалтӀаьлар тхьаь пхиъ шу хила мега цхьа кхалсаг. Цун цхьан бе боалдар лоха маьхата юкъе хьоарчаль хӀамаш а чуйоекаш, лакхе маьккх бузанна уйле тӀормиг. Воккх кулгаца хьалтӀаьккхар кхо-диъ шу хила тарлу йиӀиг. Цхьа хӀама дуьцаш яр нанен йиӀига. Наьнага ладугӀар беро.

«Цхьаькха а цхьа алтардерг вахар доеза гӀерташ я», — дагадезар сона, ма мраз долаш яцаш. Сона юкъе ваьгӀа, (цун дукха орденаш хилар хьагойта ленташ нажка тӀа доалла) басилга йоаххене муъа боалла воккха саг а вар царна бӀаркъаьлаш сакъердалуш. Се-сайца хийтар сона, ма мраз долаш я-мк хӀанзара тӀехье...

Сейна воккхагӀа волча вошас, дуьцаш дукха а хезад сона: «Сийлахь-боккха Даь-мехка тӀом болча хана хогаш берзаш, наьна лоча юх а лаьца геттара гаьна дӀа а уаьш хиттаьш, хьамискаш гулйора оаш уж хьачокьа дӀа а йицьа маьхках хувцара. ЗӀамагӀа доаа бераш хьежаш дегӀаш хулар тхо чудахкарга. Цхьаза «Османи-хо» тӀа дукъьа а даьки хьежар город Фрунзера (Киргизски ССР) БоегӀача наькъе тӀа тхо гучадоалий. Ялат а даьаш тхо цӀаххачача доакха цӀей хулар цӀагӀа. Кердо оттача маьтиэза хьак хьакхийттача бӀарг сийрдабоалар, ерригa гонахье айлъ делар бераш».

Из сурт дар сона хӀанз хьалкашка лаьттар.

«Минутказарча» автостанце соцар автобус.

Шийсий йиӀиг хьалха а хьакхе цу тӀара Ӏойоалаш яр кхалсаг. НаӀарашка дукха нах нийсбенна кӀезиг-дукха ювхаттехар ца. Порма чу лакха нала маькха бузанна асфальта тӀа Ӏоенар.

— Эъ! — аккхар се лоаллахочунга. Из маькх шийга хьалоацалургйолаш санна кулгаш дӀакхоьдадир цо.

Бакъда, йиӀига нана хьалхагӀа кхийра туфле буьлаг таха улуча леттача автобуса чаркхашта маькх кӀала яхийта.

— Ай, фу де йоал хьо? — ше ваьгӀачере урамцар воккха саг. Цу хана маькх кӀала яха автобус не аьча а аьча, дом мера тӀеэьшика хӀама це юташ дӀаккхар. ТӀехьара сона дайнар дар цецьаьннача йиӀита бӀаргаш. Цунна хецар ший наьнега гонахьара нах хӀама дуъ.

Дикка хо аьнкхар соце ваьгӀача басилга тӀа муъа боаллача сага маттa ва ца могаш.

— 1942 шера со конц-лагере волаш, фашисташа тхона картагӀа чукхувсар йохкенна буракаш, — йоахар цо ший кертах йоалакх а хьаккхаш. — ХӀаьта шоана, тхо футтаройна, юъар вай ялатах яь маькх. Се вийлаеца дицлургдац сона из... ХӀанз гӀулакх кхыча тайпара да. Дале а хьурмаьт де ма-дезай хӀамени ХӀара ма бахьан долаш хьацар Ӏоузийташ къахьегаш болх юртера ялат леладераш, тӀаккха укхо мӀаргa теха...

Автобуса чура Ӏо мел баьнначо хьалнийцар ца наькъахо. Кхалсаго ший «курашцара» доаг доладаьдар тха.

ХӀанз тхона массанена хьалхашка уттер тӀома халача шерашка ерригa хало шийна тӀа а ийца лаьттача, мар тӀома тӀа волча кхалсаго баьча наькъа сурт, «Маькх, маькх», яхаш делхаш хиннача мацача берий сурт.

Н. ПАШАЕВ.

ИШТТА БОЛХ БУ БРИГАДА

Еш йолча ремонтий эффективности дикали лакха хилийтара тӀехьа «Старогрознефть» НГДУ скважинешта ремонт еча Д. С. Солнышкин керте латтача бригада беш балха омалах.

ОКТЯБРЬСКИ революци орден лелаю мехкдаьттен гази йоаккха «Старогрознефть» управлени — Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединена чуйоагӀача предприятешта юкъе эггара къаьнагӀен йоаккхагӀен йолчарех цаӀ. Укхаза къахьегаш я шийт революционни а къахьегама а традицеш йола болхлой, инженерно-техническиг болхлой йоккха коллектив.

ЧӀоагӀа хьнар зӀдена накъаболх староромыслоацаш Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара дезача денна. Юбилейни шера хьалхарча деношка деиз НГДУ ерригача коллективашта юкъе яржар Советий Мехка дезача денна даха ма доагтӀара накъададхараш хетлагӀча питилетка шоллагӀча шера задани тӀехкхочашъяраи йола социалистически яхь.

Цу яхье дакъа лоацаш я управлено а «Грознефть» объединене а цӀи хеза йола, 1959 шера деиз мастер Дмитрий Семенович Солнышкин керте латта скважинашта ремонт еш йола бригада. Дукххача шерашка къахьегама толамаш доахаш хьайоагӀа из. Лаьттан кӀала болх беча оборудованена ремонт еш цар бу болх лакхара дикал йолаш хул.

Коммунистически къахьегама коллективо хенал хьалха кхоачашйир нийслагӀча пятилетка план, планагӀа 1630 ремонт е езаш хиннача йир — 2048. Цхьа ремонт яра планагӀа 12,5 бригадо-сахьат доагӀача цар 9,2 бригадо-сахьат мара доадаьдац, производительни ха 98,5 процентага дӀакхоачалъй.

1976 шера кхоазен укх шера хьалхарчен шоллагӀчен кварталашка а управленерча текущи ремонт еча бригадашта юкъе яржа хиннача мхьаиска хьалхара моттигаш кхай Солнышкина бригада.

Бригадана тӀачӀоагӀаь шиъ участок я: № 2 йола инженерно-технически служба — 160 скважина).

Коллектива иштта толамаш даха торо хулийт керда техника юкъейоалаяр хьакхьалаш чокхдаккхаро, скважинай лаьттан кӀаларча оборудованена ремонт яра керда технологи юкъейоалаяро, къахьегама хьалхалаттача методех пайдаэцаро, къахьегам аттача бахкара цахаддаш йоакхо яро, болхлой Ӏомабара а цар кхетам лаккбара а йоакхо яро, шоай болх дукха безаш хилара.

Эттара лакагӀа лоарӀа турбаш лаьттагӀа яхийтарен уж юха хьалъяхарен болх кхоачаш беча керда техника юкъейоаларца бригада коллективо эргайоах оборудовани, скважинашта лаьттан кӀала ремонт ю инструменташ, лех хала процессаш аттача яхара дола наькъаш. Боккъонцахьа вола болхло маькара, моллагӀа хӀама дагадоха хоаш хила веза.

Дмитрий Семеновича бригаде из дика гуш да. Бригадерча рационализатораша дукха керда предложенеш тел. Трактор-подъемника тӀа оттаьй еза инструменташ хьалъийю стрела: соалозаш кӀал а йолаш в «дышло» хьалъийеш йола лабедка. Трактор-подъемнико хӀама хьалъэцича хана регулировка ергйола саг чувола культбудка йолаш я из. Хьалъей хьалхе хиннача геттара царгӀатагӀа а балха барзкъаш докъаден инструмент лелаей торо йола а керда культбудка. Балхах мукъайолча хана бригада членашта дика саьлӀа торо лу уголок и вӀашагӀъеллa. Культбудка оагӀонашца стойкаш оттаьй насосаш дӀа-юха кхахьара. Шоай гӀулакх довзаш ба бригадера нах. МоллагӀа доадаме бац аьнне хета болх а уйле тӀаккхийте бу царех хӀаране.

ШерагӀа йола кӀоарга насосаш балха юкъейоалаьрех хьалхарчарех цаӀ я Дмитрий Семенович Солнышкина бригада.

1976 шера планагӀа 440 оттае езача цу тайпара 449 насос оттаьй. Царех 120 оттаьй Д. С. Солнышкина бригада. Цхьан насос юкъера лаьрхӀача ремонт ца еш болх бу 83,5 дийнахьен буся.

Уж насосаш оттаяьлехьа воих насосашна ремонт ца еш 70,4 дийнахьен буся мара бацар болх. КӀоарга насосаш дукхагӀа балха тӀа хилар дегӀадоладара геттара лоархӀамеча гӀулакхех цаӀ да уж шоллагӀа а болх байтара юкъеоза йиш хилар.

Насосаша беча балха дикакъ а яь буровикашта гучадаьлар кӀоаргача, мехкдаьтта дӀаахарах из кӀезигагӀа луча, скважинашкара хьалъяхьа насосаш, тӀеххагӀа йолча скважинашка мотт а баккхийта юкъе чуяххийтача цер кхы а пайда хулга.

Дикка совдаьнад бригадо ремонт аьга. 1976 шера 400 ремонт йир цхьан бригадо, 1975 шера 319 мара ца еш хиннача. Шийна тӀачӀоагӀъяьча 66 скважинана гӀулакх деча Д. С. Солнышкина бригада 675 метр кӀоарга насосаш а уттаеш 1976 шера 618 ремонт чакхъяьккхар.

БАЛХА МОТТИГ — БРИГАДА ЮХЬ

Балха ха зехьа ца яйтара доккха новкъостал ду къахьегам дика вӀаштӀехьбаккхаро. Схользаца оалача графинах цхьа сменагӀа болх бу бригадо. Производства культура лакха хилийтара, хьалха латта къахьегама гӀулакхаш балха кийдоаладара скважинашта лаьттан кӀала ремонт елга бригадо чакхдоахих типовой проекто дӀадехача беса. Турбаш лаьттагӀа яхийтарен уж хьалъяхарен, насосно-компрессорни балхаш инструктивни карто маяххара, къахьегама дикагӀча гӀулакхех пайда а эцаш кхоачашду.

Шера йолча алавел совгӀа бригадана тел хӀара кӀира йола график. Ремонт е аьна задани елча мастер эггара хьалха хьож мел, малагӀа инструменташ, материал, техника эш, гуенаш, аьлеш долаш моттигаш хиларца мичахьа гӀолла скважина тӀара скважина тӀа подъемник дӀаюгаргья. Эггара лоамагӀа болча наькъа тӀа гӀолла из йигӀйе дикка ха чкое вӀаштӀехьдоал, хӀаьта материально-технически снабжени лардагӀа хул, ремонт яра балхий график нийсагӀа лелаю.

Скважина ремонта хийчьеш дагабувл № 2 инженерно-технически службаца, нийсо еча бригадаца. Йоккха моттиг дӀалоаш балха моттиг кийчъярах оборудованена профилактика яран. Эшаш мел дола дӀоагӀаш, кхыйола инструменташ ремонтага хьежжа шеший моттигашка Ӏейохк. Цхьаккхе совлен хӀама хилийтац царна юкъе. ХӀара болхло ший деккхар довзаш ва. Болх тайжжа дӀабода. Болхлой говзал лакха хилерал совгӀа массавар кхачунна новкъостал де кийча ва. Дукххача болхлой массеха говзал я. Цудухьа цар торо хул моллагӀча балха новкъостал да.

Бригаде оттадаь цхьа хӀама да: смена чакхйоалаиюкъа къаьсттача журнал, тӀа дӀаяздy оборудовани малагӀча хьала тӀа я, мел турбаш, штангаш юхейийсай, инструмент маьнтай. Керда смена тӀаеча цуна болх хӀалу массеlахьа лостам боаш. Керрамалеи бокъонаш ца телхаеш дукхача шерашкa болх беш хьайоагӀа бригада. Уж дерригаш нийса лелаяр бахьан долаш скважинашта ремонт яра балхаш лакхара дикал йолаш хул, балха тӀа бран хилац.

КОММУНИСТИЧЕСКИ ХЬИСАПЕРА КЪАХЬЕГАМ

Бригаде эттара маьхала лоархӀараш нах ба. «Са бригаде нийс саг ва, — дуйц Д. С. Солнышкина. — Уж бе операторш, машинисташ, подъемникаш. Де лаьрхӀар чакхдаккха гӀертар, аьмар кхоачашдар, цахаддаш шоай говзал лакхъеш хилар царех дала йиш йоацаш дӀаэттад. ЧӀоагӀа тешаме нах ба. Укх пятилетке керттера дар — эффективности балха дикали. Таара ремонташ дукхагӀа ярех кхоачам хилац, уж тӀехдика е еза, ремонт ца еш болх байтара ха дукхагӀа а хулийташ. Из лерхӀ оаха тхоай керттера деккхар».

Я а из бригада чӀоагӀа цхьабарт болаш. Эшшача новкъостала ваха кийча ва хӀаравар. Бакъда, нагахьа санна цхьаннегара гӀалат доале из а дитац ца дувцаш. Цар дерригa вахар коллективно дӀадоадаш да.

Бригаде да цхьа хӀама: коллективе мел дар шоай юкъера гӀулакх ларкӀар, хӀара саг а коллектив а дика йовзар. Балха нийсденна кхоачамбоацар тӀехьа а ца тетташ дувц, из сихо дӀа а доаккх. Иштта коммунистически хьисапе ба цар къахьегам.

ДӀАДОДАР КӀЕЗИГАГӀА А ХУЛИЙТАШ РЕМОНТА ДИКАЛ ЛАКХЪЯРА

Керда техника юкъехкувларца, лаьттан кӀала ремонт яра технологи дика йовзарца, бригада членаш йоккха говзал йолаш хиларца, дисциплина ца телхаярца цхьана шерра хьржача социалистически яхьо а доахийт бригадага къахьегама толамаш.

Доккхий да бригадо тӀаийца деккхараш. Октябра 60 шу дузача денна цар дала лерхӀа совгӀат да укх пятилетка хьалхарча шин шера план кхоачашъерца накъабахар. Цар социалистически яхь дӀайоца «ХӀара балха денна — дикала ЗнакӀ» яхача девизагӀа. ШозлагӀа ремонт е ца езаш тоаю скважинаш механизацеи автоматизацеи новкъосталца, кормаяьагӀа йоагӀачул дукхагӀа болх байтт тоаяьча скважинага. Цар тӀаийцача деккхараш тӀа белгалдаьккха да планал совгӀа 40 ремонт чакхйоаккхаргья, шера йола задани 130 процент кхоачашъергья аьнна.

Скважинашта лаьттан кӀала а капитальни а ремонташ еча ерригача бригадаша дакъа лоацача Ерригсоюзни яхье эттa ца Ӏеш, бригада социалистически яхь лелаеш я республикерча «ДикагӀа йола бригада» аьнна баьржача къовсаме а. «Грознефть» объединенерча бригадел толаштагӀа йолаш массехк шера из хьайоагӀаш хилара тешаву из цӀи яхка цун торо хиларах.

Иштта социалистически яхь ларда тӀа къахьегаш, тӀа-тӀа балӀа толамаш доахаш я Дмитрий Семенович Солнышкина кулгалду цхьа барт бола бригада коллектив.

З. СИЗОВА,
«Грознефть» объединене НИС йоккхагӀйола инженер.

«ОЛИМПИАДА-80» НАКЪАДОЛХАШ

ТЕЛЕЭКРАНА ТӀА ЯЛА КИЙЧЛУШ Я «ОЛИМПИАДА-80»

Мишта кийчлу Москве XXII Олимпийски довзараш телевидене гӀолла гойтара?

Цу хаттаръехьа АПН корреспондентаца ше къамаьл деш хийцар СССР Гостелерадио председатела заместитель а Олимпиада-80 Оргкомитета комиссе телевидени радиои гӀоллара председатела заместитель а волча Хенрикас-Альгердас Юшкявичуса.

— 1980 шера Москве хургйола Олимпиада телевидене гӀолла гойтара гӀулакха йоакхо яр эшаш гӀулакх да, хӀана аьлча хӀанзарча олимпиадашка хьежараш керттерча даькъе телехьежархой хиларца. Мюнхене, масала, эггара йоаккхагӀа йолча стадионе 70 эзар саг мара чухоша цар, хӀаьта 1972 шера цига Олимпиада хьежлара церемонега телевизорий экранаш тӀара хьожаш тайп-тайпарча мехкашкара миллиард саг вар. 1976 шера Монреале хиннача Ловзарашка хьежар цаӀи яхи миллиард телехьежархо, хӀаьта 1980 шера практически ерригa континенташ чу а лоацаш кердача спутникий бувзама системаца Ӏалаш е яь Москвера ергйолча трансляцега хьажа торо хургья ши миллиардал кӀезигагӀа боацача наьха... Цул совгӀа Москвера телепередачаш дӀаккхьачаргья хьалхагӀа царга хьажа торо ца хиннача районашка — из дуьнеараш да Африка, Латински Америка мехкаш, азиатски континента лоархӀаме дакъа.

Цунца дийза Гостелерадио деккхар — 18—20 дуьнен тӀарча халкъий мехкашкара босболча телевизионни программай болхи 100 радиовещание программай болхи Ӏалашбар. Хьалхе хиннача олимпиадашкарчул дукха а дукхагӀа хул уж: Мюнхене, ерга вай, яр дуьнен тӀарча халкъий мехкашта юкъера 12 телепрограмма, Монреале—9.

Москве хургйола Олимпиада-80 дӀагойтара хӀанзара телецентр а йолаш хьалъеш я лаьрхӀа йола телерадиокомплекс. Цу комплекса чу хургья 21 телевизионни, 70 радиовещательни студи. Ший йоккхалга диллача, Москверча хӀанз болх беча Останкински телецентра кхоалагӀа дакъа мара хургдац цун, бакъда, телевизионни, радиовещательни кинотехнологически оборудованега диллача йоаккхагӀа хила мег из. Кхетадеш да, цудухьа, московски Олимпиада вӀашагӀйоаллараша, советски гӀишлош ерашта, промышленноста хьалхашка эттар мутӀарера деккхар доацилга. Дуьнен цхьайна телеорганизацеш хьалхашка эттa йоц аштти лоацача хийа гӀишло хьалъе, монтаж е а, иззал дукха оборудовани вӀашагӀйолла а еза гӀулакх. Цхьабакъда, тахан тхо практически балхах чудениа доахи, хӀаьта тхо ерригa торонаш а я хьалхашка оттадаь деккхар кхоачашхургхиларах теша.

— Ӏе, дӀанна ма-лаьра, хьалхагӀа телепередачаш дӀаэца торо ца хиннача дегӀадоагӀача мехкашка Московски Олимпиадера трансляци елга нийсса вӀашагӀъхьадаккха лерӀ оаш?

— ТӀеххьарча Олимпиадашка хьежача гучадаьннад дегӀадоагӀа мехкаш олимпийски болама тӀа-тӀа дукхагӀа юкъеухалга. Бакъда, цунна цхьана царна хьалхашка уттт объективни хьисапера халонаш. Ховш да пуи дукха бахьанаш хилар, царех цаӀ — спортана а олимпийски болама а пропаганда елга ледара хилар. ХӀаьта тахан кердача спутникий бувзама система новкъосталца торонаш хьахул хӀанзалца уж ца хиннача африкански, азиатски, латиноамерикански мехкашка олимпийски идеалаш дӀайоаржаяра. Олимпиада-80 кийчо еш СССР Гостелерадиос плана юкъедоаладе лерхӀ цу мехкашка Москвера шоай теле а радио а организацешка гӀоллa передачаш елга Ӏалашдар. Кердача олимпийски телерадиокомплексе цу гӀулакха къоастаергья дукха студеш.

— Цхьайолча капиталистически паччахьалкхений пресса ше кхерага хьагъеладеш в Олимпиада-80 дукхагӀа йола телекамерий советски операторашка хиларца цхьайолча къамий командаш юстара йитарах...

— Цу тайпара харцдараш дувцинга бакъда, цар безам ба хьаа ца довза нах московски Олимпиада дай озабезамаш деш ца хилараx шекбаха. Цул совгӀа цар автораш гӀерт, телекамерашта доал дераш малаш хургба яха дош Олимпийска довзараш социалистически мехкахь доладаь хьалхашца тетташ хилара сурт оттаде. Уж али гӀертар да дӀаяхача Олимпиадашка кхыча мехкий компанеи телекамерашта доал даьраш алхха шо-шоай операторш бар... ТӀаккха бокъонцахьа хьежача?

Мюнхене, масала, дукхагӀа йола телекамераш бе яьхкараш АРД, ЦДФ яхача малхбузенгермански организацей операторш бар. Олимпийски стадионе оттаяь хиннача 150 камерах ворхӀ камера тӀа латтар иштта Эй-би-си яхача американски телекомпане операторш, хӀаьта кхыча мехкий телеорганизацешка диллача царех цхьаннега а яцар шоай электронни камера, е шоай операторш а бацар стадионе.

Американски телевидене оргкомитетаца къаьстта договор хиннача Монреала стадионе хиннача 116 камерах нийсе тӀа боах беш бар Эй-би-си операторш. Яхьаш дӀахьоаш хиннача, канадски телевидене моттигашка 40 камера лаьттача, американски телевидене ший электронни камераш ялхахьа мара яцар. Цхьайолча моттигашка, масала, Саппоро хиннача Олимпиаде кхыча мехкарча цхьанна телекомпане цхьакхa оператор аьцар камера бе йоаллаш.

ВӀашадухьал нийсдара: «Олимпиада-80» Оргкомитетой СССР Гостелерадио Эй-би-си яхача американски компанеца баьча бартах, хьалха хиннача шоллагӀча Олимпиадашкарчул дукхагӀа шоай электронни камераш а оттаергья операторш а хургба тӀеххьарчун.

Советски телевидене, дуьнен ерригача телевизионни организацешта лаьрхӀа дуьнен халкъий мехкашта хьокхара (сигнал ялар) тӀадерзадаь хургда олимпийски ловзараш ма-ярра гойтара, цига котбаьннараш дикагӀа дӀабовзийтара. Московски Олимпиада телеэкрав бокъонцахьа йолча олимпийски идеалий кица хургда.

(АПН).

ОДЕССА. Форда торгови порта 20-гӀа шерашкахь хьалха дӀаяьхьна докерий-механизаторий комплексни бригадаша ханал хьалха кхоачашйина пятилетка шин шера заданеш.

СУРТА ТӀА: одесски торгови порте.

И. ПАВЛЕНКО сурт. ТАСС фотохроника.

ИЗ КЪОНА ЯЛЕ А...

Дукхагӏча хана кепайолчу тӏа вай буьйц дукхахчуьна хана деиз къахьегаш, толамаш дахарце белгалбевлина хьехархой. ХӀьта хӀинз са ювца безам бар ишттачу дукха хьехархочун болх бал яц. Кхыметтел 10 шу а дац из хьехархо йолу.

ДӀададахча дешара шера цо хьийхар тха школерчуьна цхьоьлагӀча класса кийчо ена, хьалх шу кхаьчна мара доцу берех лаьтташ классе. Ала хӀинз лоцнаш лика кийчдир цо зӀамигта берзаш цхьоалагӀча классе дешара.

— Цу бераште хьехар чӀоьгӀа беккхтоххамо гӀуланхь да, — олу Бисултанова Ӏумарий Тамаре. — Хьехархой йолаш я берашна бокхъюшахьа бола гражданаш хиина дӀаоттабарна мел энца торонаш. Геттара зӀамига долча хӏинка бераш «бийда топпар» санна да. Ховш ма-хилларе, цу «топпарах» хьие йиш я моллагӀа хӀама. Цига керттера эшар да хьехархочун говзал, берашкара безам боккха хилар. ЛаьрхӀар кхочушде хьай вӀаштӀехьдаьлча дега хуьлу товш, хьа гӀалниахар дӀадуьйна дешаш а корадагӀац.

ХӀинз Ӏумарий Тамара хьехаш ю цхьоалагӀча классе деша дагӀача бераште. Шо бутт гаргга хьа я бераш школе даьхна. Цу юкъа берашна школага дагийна, дикка хӀамаш Ӏомадаьд. Бакъда, цӀ да царна хала — урок дӀайодача 45 минута цхьан метте багӀилга, цӀар безам боагӀа догӀ мукъаарайнехьи йиа, ловзараш де. Цулуьхьа хул уж, къаьстта кӀаьнкаш дукхагӀа а болаш, переменага ситуйсаш. ХьатӀаотт царна дагайоалла перемена. Хьадехьалу классий кораш, нагӀараш, хӀьта берани керлача фета арадовл. НиӀташа го бу Ӏумарий Тамарена. Кхыметтел переменах е цуьнцара къаста лац царна.

Юха а гургал тох. Раьза и хьехархо: дерригга бераш урокага хиннахьа кийчденпад. Цудухьа вӀаштӀехьдоал сихха болх дӀаболабе.

— Тахан вай Ӏомадергда керда элп. ХӀьта «ш» яхча элп доска тӀа сона меттел Ӏоналдерге да из хьалхо а Ӏомадьмо. — йоах цо дешархошка.

Бераша урагӀа ухийт кулгаш. Цхьабарааш паргӀатта, вокхар — сихагӀа жоп дала гӀерташ, айду цар кулгаш. Из да берий тайп-тайпара оамалаш хилар.

— ХӀинз санна деша безам болаш цӀаккха а хинадац бераш, — йоах Ӏумарий Тамаре.

Цо кхар кхетале йиш йолаш да. Подготовительни классе дика Ӏомадаьд уж, хӀьта кийсса ахаш берий беша а ихал. Цул соагӀа, хуьциденначa вахаро а кинога, телевиденега, кхыдолча хӀамашка хьежаро а дика совдоаккх цар хьаькъал.

ТӀаккха дешара тӀехьадуса бераш? Ӏумарий Тамаре уйла йир: «Уж де ладугӀара тӀера доаца, пайдана доацача гӀулакхашта уйлаш дӀатӀаухийта бераш. Цуна бехке бе цар дайи нанойи. Цу дешархой къаьстта терко ю из, массаза а царна бӀарг тӀалоаттабу».

Хьехархо соц Хедишата юххе: цу йиӀиго цхьан хана «ш» яха элп йиъ гӀалж а хьекхаш яздора. ХӀинз цун гӀулакхаш дика да. Цхьан моттиге Ӏохайна ца ваӀача Руслана каст-каста керда болх тел.

Шоай вахаре эггара хьалха диктант язъю 1-ча классерча бераша. Хьалхе а дӀаьынад хьехархочо: хала хургда шоана, цудухьа санъердаме хургда. Ишта парташ тӀа Ӏолох а бена, чуйнна алапаш, дешаш, кхыметтел бӀарчча предложенеш язъен ба дешархой. Фу аргда-хьогӀ Ӏумарий Тамаре олха яздаьчох, ахлг хет царна. ХӀьта хьехархочо цӀаькха хоатт:

— Дика яздаьдий Ӏа? Хьайна фу хет хьона?

ХьалгӀот кӀаьнк. Тетрада тӀа а хьежаш уйла ю цо. Цуна цхьаш шо-шоай тетрадашка хьеж дерригa бераш а. КӀаьнка яздаьчунга а хьеже, из хоаставу хьехархочо. Урок дӀахо йода.

Педагога балха тӀа кертердар — цун безам дешара тӀабахийтар. Цу гӀулакха дика ха ела дешархочун оамалаш, цун цӀагӀара вахара хьал довза. Укхаза чӀоагӀа эш дашцарел ношкошарен бувзам. Каст-каста парех етталу Ӏумарий Тамара школе а цар цӀагӀа.

Иштта дог цӀене болх бу Бисултанова Ӏумарий Тамаре. Дика хьаькъал лу цо берашта. Ӏилмел болх бечул аттагӀа дац из. Цунга совгӀаташ дац. Цхьабакъда, дайи нанойи баркал да.

М. ФРОЛОВ,

№ 1 йолча Карабулакски юкъерча школа директор, РСФСР школа заслуженни хьехархо.

Будапешт бахьан — медаль

Гаман Александр Ивановича вахара никъ кхычарчул кхы эргаш бац. Из вина 1919 шера, ийс класс ябихкай, фабрично-заводской оалача школе хьаькхийтав. Из цхьакха вальча хиннав «Грознефтеразведка» треста мастера гӀонча.

1936 шера из балха этгар «Красный молот» заводе электромонтерала. Цул тӀехьагӀа иза чу даьлча Советски Эскаре гӀулакх де вахар.

— Со гӀулакх йиш яр 12-ча зенитни артдивизионе. 1941 шера мае со хьожавир Харьковерча 75-ча артдивизиона часте. Сержанта звани йола со оттавир отделене командиралла. Иштта со волча хала хьейра тӀом, — дуьц сона къамаьл деш вагӀача.

ТӀема хьалхарча деношка дивизион Полтаве ехар. Цигара оборона йохийир фашисташа. Полтавей цул тӀехьагӀа Харькови дӀа а луш тӀехьаьнка довла дийзар тха.

Цул тӀехьагӀа Ӏай Балатоне кердача казаца чӀоагӀйича юха а Харькова юхе ехар дивизион. Тхона тӀадиллар оборона а лаьца, моастагӀа хьачу вонгӀаргвоацаш соцавелга.

Цхьаькха хӀама ца лоархӀаш тӀагӀертар фашисташ. Дохах тӀех а яьина Россоашь яхача городе оборона а лаьца Сталинграда тӀагӀерта моастагӀа сецавеш яр тха дивизион.

Бакъда, цу дивизионе кхы хало торо хилаизар сержанта. Москве а вахийта шин бетта кийчваьчул тӀехьагӀа из хьожавир 640-ча зенитни артполка орудена кулгалле.

Сталинграда юхе бирса тӀом латтар. МоастагӀа чугӀертар. Къаьстта дика дагадоагӀа цунна Миллерово яхача города юхе авиаци дукхагӀа хиларца фашисташа шоашта низ бар. Цу хана моастагӀчун бомбардировщико кхесса бомба ихийтта йохайир зенитни йоккха топ. Еррига цун расчет тӀема юкъера ьйлар, хӀьта Гамана шийна хала чов хилар. Гаьнарча Уралерча госпитале ала дийзар.

1943-ча шера мае юха а тӀема тӀа вера Александр Иванович. Из хьожавир 110-ча танкови бригаде. Из чуйоагӀаш яр 2-ча Украински фронте. ШӀаккха дагаьа долаш цуна наступлени еш даь тӀемаш. Мукъаяьккхар Белград, Курск, Орел, Харьков. Дагаух шоай бӀухой сийна Москве телаш хиина салют.

— Прохоровка районе тха артиллеристаш ламхъа, логаш бар тӀаухача моастагӀчун авиаци юхаеттташ. Цига чӀир лийхар аз сайна чьна човнах, — йоах цо. Овха йохаьь туйитар моастагӀчун самолет. Из бехьан долаш сона елар «За отвагу» яхи медаль, моастагӀа волча сержанта звани елар.

Александр Ивановича дуьй Украине гӀолла шоаш баьча ницкъах. Цар подразделени дӀатехар 32-ча мотострелкови бригадах. Хьалхашка лаьтта декхар дар моастагӀчун эшанех из лораела.

Октябрь бетта хьм цхьаькха а чов хилар цунна, медсанбате вихьар. Лораша дьаьхар цуна кхийтта гаргаш, госпитале дукха ала дийзар. Юха а тӀема накъъашка гӀолла волавелар из. ХӀанз зенитчикаш болхар Румыне, Венгре, Болгаре, Чехословаке, Австре накъъашка гӀолла. Царна юкъе вар вай мехкахо а.

Балатон яхача Ӏама юххе тӀаветача моастагӀчун ассашта дов деш зенитни расчето йохаь чуйитар «Юнкерс-87» яха самолет. Гамана елар кхоалагӀча степена Слава яха орден.

Дагаух цуна Вена бахьан долаш баь тӀом а. Зенитчикаша кийса теха чуйитар «Фокке-Вульф». Из бахьан долаш Гаман Александр Ивановича елар ЦӀеча Седкъа орден.

— 1945 шера май бетта Вена хьа а яьккха дӀахододалхаш дар тхо, — йоах цо эггара тӀехьа. — Цу майски хозача деношка кхьчар тхога котало инкхарах бола лоам. ТӀем тӀа тхона ца гуш хӀама дисанзар. Бакъда, эггара чӀоагӀагӀа дег чу диждар дар вай бӀухой денал, майрал, котало йоаккхаргхиларах бола тешам. Шаьккха а бицлургбац сона сейна уллув хиинарош. Уж бар Котелов сийна Москверча параде лакъа доаццаш хинна тха батарен командир, гварде капитан А. Тышкин, цун заместитель хиина гварде воккхагӀа вола лейтенант И. Негода, взводий командираш гварде лейтенант Дьячко, гварде зӀамагӀа вола лейтенант Ермолов, кхыбараш. Ма зоахаш бер-их уж хӀанз бӀаргагулга.

ТӀема зенитчик 1946 шера демобилизаци вахар. Цу сахьате Грозне цӀа а вена юха а ше балха хиннача хьамсарча заводе болх бе волавелар.

Слава, ЦӀеча Седкъа орденаши «За отвагу» яхача медалаши соагӀа Александр Ивановича наькха тӀа лепаш я Сталинград, Будапешт, Вена моастагӀех мукъаяккхарах йола медалаш. Заводе болх беш тоаламаш лахарах № 9 йолча цеха энергетика Гамана еннй Ленински юбилейни медаль.

Дерригача соагӀаташта юкъе белгала я цунна Венгре баьча тӀемах йола Будапешт хьаьккхарах ешна медаль. Цунна бӀара а хьежаш цхьаькхе хӀама юкъе ца дуташ дагалуод Александр Иванович Гамана.

* * *

Вай мехкахой каст-каста хул цу мехка а Будапеште а. Цига города юкъе, Дуная лаьтта берха тӀа ба Геллет яха гув. Цун бухкье лакха урагӀа даха дагӀа шоазткъа метр лакха памятник. Цу тӀа да яр дешаш: «1945 шу. Кортамукъале яьккхарашта — советски бӀухошта баркал яхача венгерски халкъагара».

ХӀара шера Венгерски республикерча каха дезлу гитлеровски гӀаьрахошта шоаш кӀалхара баьха ди. Цу дийнахьа ззараш болча будапештцаша дукха эзаш дехх памятника юхе.

ТӀом дӀабаьнначул тӀехьагӀерча шерашка Нохч-ГӀалгӀайчуьнгара бӀаьш туристаш хиинаб Венгре. Цар геттара хоза хеташ дуьй Геллет гувна тӀара советски бӀухошта детӀа памятник хӀара сарахьа прожектораша сийрдалоахнага. Из латт венгерски столица доранча ха тӀа, цун машаре къахьегаш лорабеш. Из город моастагӀех мукъаяккхарна медалаш йола грозненцаш цига массаза болх царна гу памятника юхе дала эзаш.

— ТӀемо йохаяь, хӀалакьяь хиина из город юхаметтаьтта мел детӀасной хьажа ваха безам бар са а, — йоах Гаман Александр Ивановича.

С. ВОРОНИН.

ЛЕКТОРАША — ЮРТАХОШТА

Республикана юртарча районашка яхай КПСС обкома пропагандистски группаш. Царна юкъе ба парте обкома пропаганди агитацен отдела бехктокхаме болхлой, КПСС обкомен «Знание» общества республикански организацен штатни штата боацен лектораш, вузай Ӏилмахойи преподавателаши.

17 октябре дехз 22 октябрга кхачалцца йолча хана группай членаша «КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленумех СССР Лаккхехьарча Совета аргӀанара йоалача ворхӀлагӀча сесси итогех» яхача темах лекцеш ешаргья пропагандисташта, докладчикашта, агитаторашта, кхыча идеологически болхлошта, хӀьта иштта къахьегамен кагирхойн коллективашта.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 октябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.15 — Ӏуйранара гимнастика. 9.30 — «Хождение по мукам» яха телевизиони дукха серийни художественни фильм. 1-гӀа сери. 10.55 — «Вай биографи. 1974-гӀа шу». 14.30 — «Города хьаькъетча уйла яр» яха документальни фильм. 15.20 — «Историе оагӀонаш». 15.45 — «Эрсий мотт». 16.15 — «Логам». 16.45 — «Шахматни школа». 17.15 — «Зурманчаш, шоаш дола моттиг хьайовзийта». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Миллионий ленински университет». 18.45 — ДӀалокх дувев каласхашта юкъерча конкурсий лауреата Кастельске. Программа юкъе я Листев Шопенен произведенеш. 18.55 — «Индия. Позахонаш а сатувсар а» яхача телевизиони документальни фильма премьера. 19.45 — «Хождение по мукам» яхача телевизиони дукха серийни художественни фильма премьера. 2-гӀа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Театрах дола дувцараш». 22.15 — «Ӏуйранара «Сараш». Концерт. Тӏехьаьнча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Телевизиони мультфильм. 18.15 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла». Информационни программа (эрсий, гӀалгӀай меттала). 18.35 — Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга. «Халкъа гӀулакха тӀехьара бӀухой». Гӏ. Ахриев (гӀалгӀай меттала). 18.50 — Киножурнал. 19.00 — «Вай строя сийлахь-боккхь низ». СССР Лаккхехьарча Совета аргӀанара йоалача ворхӀлагӀча сесса. СССР Лаккхехьарча Совета депутата Черкунова дахь къамаьл. 19.15 — «Шоана, новаторашта». Технически информаци кердадар. 19.30 — Кон-

21 октябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Ӏуйранара гимнастика. 9.30 — «Хождение по мукам» яха телевизиони дукха серийни художественни фильм. 2-гӀа сери. 10.45 — Хачатурян. «Спартак» яхача балетацара сюита. ДӀалокх Центральни телевиденей Еррига союзни Радион йоккхача симфонически оркестро. Дирижер — автор. СССР халкъа артист Хачатурян. 11.10 — «Дайи берашии» яхача циклацара «Комсаш лелаераш» яха телевизиони документальни фильм. 14.30 — «Ялат хьувкъарга бода никъ». Телевизиони документальни фильм. 15.10 — «Юрий Олеша творчество». 15.55 — «Москва а москвичаш а». 16.25 — «ХӀаьта крепость тӀаккхоачалургволаш ицар» яха берашта дола художественни фильм. 17.30 — «Юбилейни ватта толаме паккхьанкха!» Нурекски ГЭС. «ЯлхлагӀа агрегат болх беш я». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга «ДоттагӀий мохкашал». Польски халкъа республикий телевидение программа. 20.00 — «Вай биографи. 1975-гӀа шу». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Хоккех бола СССР чемпионат. ЦСКА — «Трактор». 2-гӀа, 3-гӀа, ханаш. Ленина цӀерагӀча Центральни стадиона Дворцера передача. 22.40 — Эстрада артистий концерт. ТӀехьаьнча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «ДоттагӀий хало тӀаьттача бовз» яха телевизиони мультфильм. 18.15 — Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — «Юртара вахар». (нохчий меттала). 19.05 — «ДоттагӀлен болар». Фильм-концерт. 19.30 — Чермоев-Базкаров Пачхаькалкхен драматически театра спектакль.

РАДИО

20 октябрь

6.30 — «Са юртара кердадар». Къахьегама ветерана Ходаева дувц (гӀалгӀай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Советски Эскара бӀухой письмоех дола концерт (гӀалгӀай меттала). 9.15 — «Общественни порядкана ла тӀа». 9.35 — Ашараш. 9.45 — «Дружба» яхача картонажни фабрика хьалхалаттарий хьакъехьа йола передача (гӀалгӀай меттала). 17.00 — «ДоттагӀален низ» яха Ведзижева дувцар (гӀалгӀай меттала). 17.20 — Надтеречни района «Знаменский» яхача совхоза заслуженни комсаш лелаечча Усмановаца дола музыкальни открытка (нохчий меттала). 17.30 — Халкъий вошал долча дезала юкъе. «Удмурте Ӏаьржа дошув». 17.45 — СССР керда Конституци Ӏомаю. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

21 октябрь

6.30 — «Юртара Ӏуйре». 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.00 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан никъ» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Иллеш, ашараш, халхара ашараш (нохчий меттала). 8.50 — Социалистически яккъа дневник. 9.15 — «Атеист» (нохчий меттала). 9.35 — Комсаш лелаечун радиошкола. 9.45 — ДоттагӀий оазаш. 17.00 — СССР керда Конституци Ӏомаю (нохчий меттала). 17.15 — «Зорхлой вахар» (гӀалгӀай меттала). 17.35 — Даьхенах дола иллеш (гӀалгӀай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала). 18.30 — «Сайрийнара Грозный» (гересто гӀолла). 18.30 — Ашараш (гӀалгӀай меттала).

Спорт дехьара

Октябро сийрдабаьккха никъ

ХьалхагӀа каменщик хиина, хӀанз СЕПГ Штральзундски райкома хьалхара секретарь вола Розенфельд Гюнтер Сийлахь-боккхача Октябра идейнаш велар геттара къона волча шерашка: уж царга ваьккхар вар цун да — 1921 шера дехз КПГ елен. Шийтт шу даьлча Гюнтер пионер хилар, фашизма шерашка из вар гитлеровски Германе кӀалхагӀьаьла болх беш хиннача, Краузе-Эмбаха кулгал деьча, цӀк хезача Духьалех отрядий болама чуйоагӀача подпольни группе болх бир. 1946 шера Г. Розенфельд КПГ мугӀарашка эттар, цул тӀехьагӀа дукха ха яладехьа из хилар Саарски областа парте окружной комитета член. 1951 шера малхбузен оккупационни Ӏаьдалаша Г. Розенфельд областера араяьккхар цун «политически гӀулакхаш бахьан долаш». Цу хана дехз Г. Розенфельд ГДР-е, Штральзунде — немецки цӀе хезача кемаш дерий городе вах.

— КПСС ЦК-ара Лаккхера партийни школа со яьккха ваьнна 15 шу дале е, — дагалуш Г. Розенфельда, — Москве дешаш лаьха шераш, дийна долаш санна, диц ца луш дуьхьал латт сона. Са вахаре эггара дикагӀа дола шераш вар уж. Советски наканца гӀулакхаш леладер пролетарски интернационализма практически школа хилар сона. ХӀанзчул 60 шу хьалха Россе болхлошеи ахархошек яьккха котало хийнаенаре ГДР хила йиш хург ца хилари, социализм хьалъеча доаха толамаш хила йиш ца хилари санна. КПСС эггара йаьхагӀа йола опыт ца хилча айса хӀара лепна беш бола болх иштта хургбер ала хала да сона.

Сона къамаьл деш вагӀача цо чӀоагӀа дог гӀоздаьнна дувц Штральзундски района дӀахо йолча перспективах.

— 1990 шу тӀаккхоачаш хиннига, — йоах цо, — тӀом дӀабаьннача дерригача шерашка даьраша уж нийсаьча шоаза дукхагӀа хьалдергда вахара чубаха цӀенош. Доккхий декхараш да района экономикан культуран кхыча доакъощка дилача а кхоачашде дезараш. Уж кхоачашдергхиларах бола тешам ба тха республико Советски Союзаца вӀаши леладу беркате гӀулакхаш. Цудухьа, Октябра 60 шу дизара даха махоаттгӀара накъадахара, тхо гӀерт хӀара къахьегача сагага кхеталайта Ленина васкеташ кхоачашдеш Ӏоаль боккъонцахьа йола советский опыт. СССР-аца доттагӀал хилар ГДР-а мел пайдане да дувц, белгалдоах вошал долча мехка хьалхашкара декхареш сийленца кхоачаш ца дича лаьрдоацилга. Тха парте активисташа беш бола из болх цӀенача дег тӀара къоабал беш тӀаьш Штральзундски районе бахача ззараш болча нахо. Цунца дувзадепна да ала мегаргда германо-советски доттагӀален Обществас дӀа мел доладаьча гӀулакхашта юкъе районе къахьегамхоша шерра дакъа лоацилга.

В. ЧУДОВ,

ТАСС корреспондент.

Берлин.

АПН корреспондентаца хоам бу

КХЫЪКХЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИ КРИЗИС

Цхьайола цифраш дагахьа хов американцашта, йоах Джулиус Шискина, хьахьегама статистика Центра директора, цу дакъе — мехка хьабе болх боацарий процент а.

ХӀара бетта-бетта эггара лоархӀамегӀа дола кердадар санна хьахайкаю из процент телеинформаце выпускашкен газетий хьалхарча оагӀом тӀера. Царна тӀехьа йоагӀа къахьегамхой шо-шоай категоренга бекъа а бекъаш, хьабе болх боацараш мелаб бокъонца къоастадеш йола статьяш: хьабе болх боацараш дукха а дукхагӀа ба Ӏаьржа цӀока дараша, кагирхошта, пуэрторикацашта юкъе.

Ӏаьржа цӀока дарашта юкъе, масала, 14,5 процент ба, хӀаьта негритянски кагирхошта юкъе — 34,8. Статьяш тӀа каст-каста дувц, официальни даннеш шоаза хӀана яьнц аьнна лохъяь я яхаш.

Хьабе болх ца хиларо иштта бисача наха мел сагото наш тӀакхоачаю дувцаш йола статьяш а арахьа. Цхьабакъда, кхыметтел цу тайпара материалаш а дукха хӀама ца чешаш ошаьръела кул. дика довзачен шерра даьржачен лазара белгалонаш а санна.

ХӀьта а чӀоагӀагӀа сагота да гӀулакхаш. Рональд Брауна, Къамон городской лига исполнительни директора заместителa, «геттара кӀалдиса» лоархӀ уж, хӀьта онкалий палата члена Генри Реусса, валютан банкийн дешашта йолча комиссе председателa, американски городашкара гучадаьннад «социальни динамит» Ӏайнилга.

Ӏаьллий терхам тӀаозари миччa бесса къоастайита а царга, юххера а, проблема къоастьяйтари дуьла США дукха ха йоацаш «Массанена а болх хилийтара тӀехьара кӀира» чакхдаьккхад. Из кийчдеча юкъе лакъа лоацаш хиннай дукхa профсоюзи, общественни да лелабу организацеш. «КӀира» идея хьалхьвай Нью-Йорка, Калифорне, Пенсильване, Нью-Мексико штатий губернатораша. Нью-Йорке, Лос-Анджелесе, Кливленде, Детройте, кхыча городашка демонстрацеш, митингаш, дискуссеш хинай.

Мартин Лютер Кинга йиса-ча жерочо Коретта Кинга хьакхайкадаьа, администраци цхьаккха хӀама ца деш Ӏер «граждански бокъоний хьаьхьаьра ний тергаа ца еш Ӏер морг да», аьнна. Текстильщикий вӀашагӀхийттача профсоюза президента Мюррей Финле белгалдаьккхар, бе болх хилийтара проблема президента «мехка чухьара сага бокъонашта доагӀаш йола лош» санна лархӀа доагӀаш хилар.

ХӀьта «Нью-Йорк таймс» обозревателa Джеймс Рестона президента Ӏоттар йир «довзал дехьарча сага бокъонех долча деша ена чоагӀа тӀавердарак ший цӀеньююкъера уж бокъонаш терхальюлургйоацача вызпачоа тара ва» аьнна.

«КӀира» вӀашагӀделларaша лийрхӀар къахьегара йола бокъо — из сага эггара кертера бокъо хилар правительствана дагадохийтилга дар, хӀана аьлча ше, пособеех — кӀаленча тӀехх тоссаш санна тессача хӀамилгех е дала сигалара Ӏочудайтачох ваха волча иждивенец а воацаш, эшаш пайданен вола общества член хетвала дуьхьал цо мара цунга йиш ца хулийтадаь.

Укхаза мел волчоа дагадоагӀа, хӀанзара администраци дуккха хӀамаш дергда яхаш дош а тийнна, цу даьхье эггара хьалхара дар хьабе болх хилийтарах йола проблема къоастаергья аьнна дехна дош а долаш, Ӏаьхала керте этта хиннилга. Цхьабакъаа хӀанзалца хьалвр Ӏалаьмате кӀезига ва: къаьстта арадаьккхача законе хьежжа кагирхошта хьаьнй шин бӀаь эзар балха моттиг правительствени общественни балхаш тӀа вахийтав оть бӀаь бхейтта эзар саг. Цу программашка хьежжа оттабаь нах цӀенош дӀоахдеш, бӀеха хаш чакхдувла гӀирсаш эргадоахаш тоалеш, паркашкара нуьхаш дӀайоахаш. Ужжамо дола кхы тайпа, царна е квалификаци а е кхоачепах бола тешам я ца луш дола гӀулакхаш деш ба. ХӀьта из проблема, юххера а, ше хиннача тайпара яра йолаш йисай. Лоадам боаниаш мара ца йиша балха кулгаш къахьегама рынке керда кагирхой тӀагулбаларца цигтача геттара сов а даьна.

Президента йоах, «хьабе болх боацараш дӀайнбара частни сектора новкъостал де деза». Цхьабакъда «новкъостал дара» хьада программа оттаьяц, хӀаьта специалисташта хац администраци капиталистически предприятега ший штаташ шер мишта яйтаргья. Хьабе болх боацараш дукхагӀа ме хул, капиталисташта кхыметтел дикагӀа а ма хетий, хӀана аьлча цар къахьетама рынок цӀаккха а мукъа ца йоалийтандаьй шоаш дӀадехарашка диллача цар болхлойн профсоюзаши «кӀаьдагӀа» хулийтандаьй. Цул соагӀа, хьабе болх боаца уж нах кӀезигбалар къахьегамхой — Ӏаьржа цӀока дараши пуэрторикацаши бебар хургдар, хӀьта рассеи дискриминаци хилар лоравшта из дезац. ХӀьта Генри Реусса хьоахаьча «социальни динамитах» лаьца аьлча, Ӏаьдалаша пособей система оттаяь шикхам хилара кхераш цун кӀезигбар дуьйа. ХӀьта юххера а мехка тӀалатт йоккхей бокъонца йолеи «энергетически кризис» — ворхӀ миллион совгӀа сага низ пайда ца эшаш зехьа боаш латтача хана.

Юххера а — бӀаргадайначо ду тешал 20 шу даьнна Гарлемера Мелвину Деберри. Цо дувц:

— Кхоанен уйла фу даь ергья яз, нагахьа санна сона хьабе болх ца хилча? Сона хетачох, хӀаранега хиза беза болх. Чоггахь вартвоаццаш дукха гӀийртав со из лаха. Хьабе болх боацарий дешашта йолча кийто ре дани оалар сога: цӀаькха юха чуотта. ХӀаьта цул тӀехьагӀа, со шоашта кхачара яьккхар дуьхьа, харцахьарча адрессашка хьежаве баьлар со. Цига оалар сога: кӀезига хьалхагӀа хьо ца вена халахет шоашта, хӀанз моттиг дӀалаьна яьнай. Йоккхий тороваш йола мохк лоархӀаш ба тха бар Цудухьа кхычa мехкашкара нах ух тхаьнига. Цхьабакъда са арахьара тӀава везац, со укхаза волаш ва. Се де хӀама корадоагӀаш а вац. Новкъостий ба са, уж а хьабе болх боацаш ба. Дукхачар дог дилла. 19 шу мара даланча волча са цхьан доттагӀчун дӀатӀахьежача 39 шу даьлча санна хет. Цунна укх дуьнен тӀа хетадоаллаш цхьа хӀама мара яц — чкъагӀара пуша. Дукхьал са дегӀаца шийна денал доккхагӀа хиина хиннад. Тха дерригa ноахал — дайнар да. Цхьабакъда низамоpт сай йиӀитах а хилар лап соьг. Цун хӀанз а шу мара дьйниодап, пуьлзьа сай бар мо бола вахара никъ цо дӀабахьар дезац сона.

ХӀаранена тӀалатта цу тайпара саготонаш США миллионаш я.

Г. ГЕРАСИМОВ,

АПН соб. корр.

Нью-Йорк.

БЕЛГРАД. Конгрессий Доорец. Бетонех сийрда бос болча кизган из здани хьальний Сава ьодехьарча берга тӀа, югославски столица — кердача Белграда малхбузехьарча районе. Укхаза вӀашагӀкхет Европе ахерамален вӀаши цхьана гӀулакхаш леладарен Совещане лакъа лаьцача наччахьалкхений вакалаш.

Танюг — ТАСС.

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ!

ДӀАДОЛАДЕННАД 1978 ШЕРА

«СЕРДАЛО»

ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА

Газета язлу бувзама еррига отделенешка а промышленноста предприятешкарча, транспорта, гӀишлошъеча организацешкарча, дешара заведенешкарча, колхозашкарча, совхозашкарча, учреждененешкарча, общественни организацешкарча кепайоазув доаржадеча общественни уполномоченнешка а гӀолла.

ГАЗЕТ ЯЗДАРА МАХ: шера — 3 сом 12 кепиги; ялх бетта — 1 сом 56 кепиги.

ДИЦ МА ЛЕЛАШ «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ХАНИНАХЬА ЯЗЛЕ!

РЕСПУБЛИКЕ БАХАЧА НАХАГА!

Укх шера 1 ноябре кхаччалца дӀахьош да Нохч-ГӀалгӀай АССР сберегательни кассай балхага хьажар.

Хьажара декхар — бахача наьха хьашташ дизза кхоачашдар, нах леткъмага кхы хургдоацаш дӀадаккхар.

Шоаш дахача моттигашкарча сберегательни кассашка хула кхоачамбоацараш оаш дӀаязде деза хетараш, предложенеш телача книжка тӀа, е письмо дахьийта деза районни, республикански хьажара комиссешка.

Республикански комисси укх адресах я: город Грозный, Первомайская яха улица, № 3 йола цӀа, Нохч-ГӀалгӀайчен Гострудсберкассай управлени.

Хоамаш

Тахан республике гӀоллен Грознея хуьцалуш моркаш а йолаш, сарахьа лоа а делхаш, малхбузехьара секунда 5—10 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш, цхьацайолча моттигашка дохк а доаллаш, фегара температура республике гӀолла 0—3 градуси Грозне 2—4 градуси йӀовхал йолаш ха отта тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отдела — 3-61-48; промышленностан отдела — 3-42-30; юрта бахамана отдела — 3-42-28; кехатийн отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-48; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадуьйлу шинарен, ерен, шоаттей деношка.

СФ02452. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 7756.